Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Nikola Janoušková

Trestné činy úplatkářství a jejich aktuální problémy

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marie Vanduchová, CSc.
Katedra trestního práva
Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. října 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. října 2015

Nikola Janoušková

Poděkování:

Tímto děkuji vedoucí své práce JUDr. Marii Vanduchové, CSc. za odborné konzultace a velice vstřícný přístup. Dále děkuji své rodině a nejbližším za veškerou podporu nejen při tvorbě této diplomové práce, ale i v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod ... 1

1. Úplatkářství a korupce ... 3

1.1 Pojem korupce ... 3

1.2 Vztah úplatkářství a korupce ... 5

2. Korupce z kriminologického hlediska ... 7

2.1 Míra korupce ... 7

2.2 Příčiny vzniku korupce ... 12

3. Právní úprava úplatkářství de lege lata ... 15

3.1 Vymezení základních pojmů ... 15

3.1.1 Úplatek ... 15

3.1.2 Úřední osoba ... 16

3.1.3 Obstarávání věcí obecného zájmu ... 19

3.2 Rozbor jednotlivých trestných činů ... 22

3.2.1 Přijetí úplatku (§ 331 TZ) ... 23

3.2.2 Podplacení (§ 332 TZ) ... 25

3.2.3 Nepřímé úplatkářství (§ 333 TZ) ... 28

4. Orgány činné v trestním řízení zabývající se bojem s úplatkářstvím ... 31

4.1 Policie ... 31

4.1.1 Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování ... 31

4.2 Státní zastupitelství ... 35

4.2.1 Specializované státní zastupitelství ... 36

4.3 Soudy ... 38

5. Právní nástroje podporující efektivní odhalování a dokazování úplatkářství ... 40

5.1 Zákon o Policii ČR ... 40

5.2 Trestní řád 43
5.2.1 Operativně pátrací prostředky 43
5.2.2 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu 45
6. Návrhy de lege ferenda 47
6.1 Institut účinné lítosti v oblasti úplatkářství 47
6.2 Agent provokatér a test integrity 52
6.3 Spolupracující obviněný a korunní svědek 57
Závěr 61
Seznam použité literatury a dalších zdrojů 65
Seznam zkratek 74
Abstrakt 75
Abstract 76
Klíčová slova, key words 77

Úvod

Samotné úplatkářství je jev starý jako lidstvo samo. Již v Bibli se v 5. knize Mojžíšově, kap. 16, verš 19, můžeme dočíst: *„Nepřijmeš úplatek, neboť úplatek zaslepuje i oči moudrých a podvrací jednání spravedlivých.“*

Ve starém Římě se zase říkávalo *„Romae omnia venalia esse,“* tedy že vše se dá koupit.

Úplatkářství představuje problematiku, která intenzivně sužuje naši společnost již odpradávna, rozšířila se do většiny zemí, a její následky jsou čím dál závažnější. Rozhodující prostor a hlavní nebezpečí leží zejména v oblasti veřejné správy, obecně jsou nejvíce zasaženy oblasti, ve kterých je rozhodováno o veřejných financích, a oblasti, kde jsou poskytovány služby občanům. Současně je nepochybné, že pouze zanedbatelná část ze všech poskytnutých a přijatých úplatků je nakonec odhalena a následně spravedlivě potrestána.

Skutečnost, že úplatkářství doprovází lidstvo od jeho vzniku až po současnost však nesmí v žádném případě vést k nerozvážnému jednoznačnému závěru, že se jedná o jev zcela přirozený a nezbývá než se s ním smířit. Naopak, nesmířit se s úplatkářstvím a neakceptovat jej jako všední součást našich životů představuje jediný správný přístup nejen občanské společnosti, ale i státu, který může vést i k jeho účinné eliminaci.

Ze shora uvedených důvodů je tedy nezbytné pokusit se o změnu právní úpravy takovým způsobem, aby působila co nejvíce preventivně, snižovala motivaci potenciálních pachatelů, a trestných činů úplatkářství se tak dopouštělo co nejméně osob.

Diplomová práce je rozdělena do 6 kapitol, jež jsou pro přehlednost dále členěny. S ohledem na skutečnost, že pojem úplatkářství bývá velice často spojován, a nezřídka kdy dokonce zaměňován, s korupcí, zaměřuje se první kapitola právě na definici nejen onoho širšího pojmu „korupce“, ale rovněž také na stěžejní vymezení vzájemného vztahu obou těchto pojmů.

Domnívám se, že před samotným právním rozborem dané problematiky je namístě vysvětlit její kriminologické aspekty, z nichž je zřejmá nejen závažnost tohoto jevu, ale rovněž jeho příčiny a četnost výskytu, jež je následně dokumentována na příslušných statistických datech.

Diplomová práce na dané téma by jistě nebyla kompletní bez vymezení základních hmotněprávních pojmů úzce souvisejících s úplatkářstvím. Třetí kapitola tedy obsahuje

vysvětlení základních pojmů týkajících se trestných činů úplatkářství, a to konkrétně úplatek, úřední osoba a obstarávání věcí obecného zájmu, společně s vymezením skutkových podstat jednotlivých trestných činů úplatkářství, tedy přijetí úplatku, podplacení a nepřímé úplatkářství. To vše samozřejmě za využití relevantní judikatury.

Vzhledem k tomu, že právě oblast pojmosloví považuji za téma, které bývá velmi často zpracováváno a dle mého názoru tedy nepřenechává příliš prostoru přinést jiný a originální pohled, za těžiště své práce považuji kapitoly následující.

Pro komplexní pojetí dané problematiky, o níž usiluji, nemůže zůstat opomenutou ani oblast procesněprávní, a proto se další kapitoly věnují orgánům činným v trestním řízení, které se zabývají úplatkářstvím, a procesními nástroji, bez nichž by se odhalování a následné dokazování úplatkářství stalo prakticky nemožným. Nesoustředím se pouze na instituty práva trestního, ale pro úplnost v této kapitole zmíním rovněž instituty práva policejního, které jsou v účinném boji proti úplatkářství neméně významné.

Šestá kapitola se zabývá aktuálními problémy a pro část právní obce snad i kontroverzními otázkami spojenými s instituty, které by dle mého názoru mohly představovat řešení právě k omezení úplatkářství, a mohly by tak napomáhat jeho úspěšnému odhalování, vyšetřování, případně by mohly mít nezanedbatelný preventivní efekt. Kromě stručného popisu daných institutů, který je nepochybně pro celkové pochopení této kapitoly nezbytný, vyjádřím zde současně vlastní úvahy de lege ferenda týkající se v současné době velice často diskutovaného institutu účinné lítosti, kontroverzní tzv. řízené policejní provokace a s ní úzce související zkoušky spolehlivosti. Návrhy de lege ferenda v rámci této kapitoly rovněž zmíním v souvislosti s institutem spolupracujícího obviněného, jehož současná úprava skýtá v českých trestněprávních předpisech podle mého názoru mnoho nedokonalostí.

Cílem této diplomové práce je tedy nejen podat ucelený teoretický právní rozbor dané problematiky úplatkářství, ale soustředit se rovněž na aktuální problémy a sporné otázky zákonné úpravy České republiky v této oblasti, a v souvislosti s tím podat vlastní názory a návrhy de lege ferenda, které by mohly přispět ke zlepšení zcela neoptimální situace v zemi.

1. Úplatkářství a korupce

Úvodem pokládám za nezbytné uvést, že pojem úplatkářství velmi úzce souvisí s korupcí. Pro účely dalšího výkladu je proto nutné vymezit nejen význam pojmu korupce, ale především popsat jeho vztah k úplatkářství, jakožto k trestněprávnímu pojmu vycházející z trestního zákoníku.

1.1 Pojem korupce

Vzhledem k tomu, že se korupcí jakožto celospolečenským fenoménem zabývá řada vědních oborů od sociologie, ekonomie, filozofie, až po kriminologii či právní vědy, lze se setkat s nespočtem jejích definic, jež se od sebe odlišují na základě subjektivních úsudků svých autorů. K nejrůznějším vymezením také vede rozdílnost právního nazírání, společenského charakteru států či závažnost pro společenské zřízení.[1]

Pro ilustraci lze uvést jednu z nejcitovanějších definic pocházející od amerického autora J. S. Nye, jenž za korupci považuje „*chování, které se z důvodů dosahování soukromých (osobních, rodinných, úzce skupinových) finančních anebo statusových zisků odchyluje od formálních povinností vyplývajících z veřejné role anebo přestupuje normy proti výkonu určitého typu soukromého vlivu.*“[2] Toto vymezení tedy užívá jako klíčové kritérium pro rozlišení korupčního chování překročení norem za účelem soukromého zisku, zatímco jiný z často citovaných autorů, C. Friedrich, považuje za klíčové hledisko poškozování veřejného zájmu – „*o korupčním chování můžeme mluvit vždy, když držitel pravomocí, který je pověřený dělat určité věci, resp. je odpovědný za fungování nějakého úřadu, je nelegálně stimulovaný peněžními nebo jinými odměnami k činnosti, která zvýhodňuje poskytovatele odměny a poškozuje veřejnost a její zájmy.*“[3] Oproti tomu autoři Vidrna a Náchodský definují korupci velice stručně jako „*vyjádření vztahu, ve*

[1] DAVID, V.; NETT, A. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 15
[2] NYE, J. *Corruption and Political Development A Cost-Benefit Analysis*. In: Heidenheimer A. J., Johnston M., Levine S., Political Corruption: A Handbook, New Brunswick, New Jersey, Transition Publishers 1990, s. 963
[3] FRIČ, P. a kol. *Korupce na český způsob*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999. s. 13 - 16

kterém jeden subjekt nabízí druhému formu odměny za poskytnutí nebo příslib neoprávněné odměny.“[4]

Protože jednotné a ustálené vymezení daného pojmu nelze nalézt, jeví se nepochybně nejrozumnějším charakterizovat korupci v zákonných znacích, které budou splňovat požadavky určitosti, jasnosti a přesnosti, a to tak, aby bylo možné dostát zásadě „nullum crimen sine lege.“[5]

Dle autorů Novotného a Zapletala lze korupci obecně vymezit níže uvedenými atributy:

a) Dohoda mezi stranami, tedy korumpujícím a korumpovaným
b) Porušení povinnosti, jež ale není vždy vyžadováno pro trestnost korupčního jednání
c) Úplatek jakožto odměna v jakékoliv formě udělena za poskytnutí výhody
d) Neoprávněné zvýhodnění korumpujícího (případně jiné osoby), opět v jakékoliv podobě
e) Příčinná souvislost mezi uzavřenou dohodou a porušením povinnosti[6]

Autor J. Chmelík se potom v jedné ze svých publikaci také přiklání k vymezení korupce prostřednictvím jejích klíčových znaků a nikoliv pomocí definic, a za její základní prvky pak označuje:

a) Vztah dvou subjektů
b) Směnný vztah výhodný pro obě strany
c) Souvislost s obstaráváním věcí obecného nebo institucionálního zájmu
d) Korumpovaným je subjekt disponující určitou pravomocí
e) Jednání proti dobrým mravům[7]

---

[4] VIDRNA, J.; NÁCHODSKÝ, Z. *Pracovník justice v ohrožení*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, Příručky Ministerstva a spravedlnosti České republiky, 2002, s. 17

[5] GŘIVNA, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře. *Trestněprávní revue.* 2005, roč. 4, č. 7, s. 169 - 173

[6] NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie.* 3. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluver, 2008. s. 376

[7] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství.* Praha: Linde, 2011. s. 24 - 25

Jak již bylo úvodem naznačeno, pojem korupce není uveden v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jako „TZ“) jako samostatný trestný čin, na rozdíl například od slovenského trestního zákona,[8] kde pojem korupce nalézt lze. Jeho novelou č. 10/1999 Z. z. totiž došlo ke změně terminologie, a to k nahrazení pojmu úplatkářství pojmem korupce v případě pojmenování dílu třetího hlavy osmé zvláštní části, který v sobě zahrnuje trestné činy se znaky korupčního jednání (konkrétně se jedná o skutkové podstaty trestných činů přijímání úplatku, podplácení, nepřímá korupce). Z daného je možné vyvodit, že slovenští zákonodárci dospěli k závěru, který je dle mého názoru naprosto správný, tedy že pojem korupce má mnohem širší rozsah než úplatkářství.[9]

1.2 Vztah úplatkářství a korupce

Ačkoliv pojmy úplatkářství a korupce jsou laickou veřejností často vnímány jako synonyma, považuji za klíčové zdůraznit, že se nejedná o totéž, ačkoliv výklad některých autorů k danému směřuje. J. Chmelíkem je úplatkářství označováno jako jedna z forem korupčního jednání s nižší mírou intenzity a menším rozsahem nabízených nebo poskytovaných výhod.[10] S tímto výkladem však absolutně nesouhlasím, neboť z něj dle mého názoru nepřímo vyplývá, že se daná korupční a úplatkářská jednání vzájemně liší pouze v intenzitě a závažnosti, kdy právě ona intenzita a závažnost jsou podstatně vyšší u korupce. Domnívám se, že autor ne zcela respektuje rozličnost forem korupčních jednání, a proto pokládám jeho interpretaci za nadmíru restriktivní.

Přikláním se k názoru, že vztah mezi korupcí a úplatkářstvím lze nazvat vztahem obecného a zvláštního. Úplatkářství je vždy zároveň korupcí, avšak ne každé korupční jednání lze považovat za úplatkářství. Jednání, jež může naplňovat znaky obecně vymezené korupce, nemusí být v mnoha případech následně vůbec vnímáno z hlediska trestního práva jako relevantní, a tudíž trestné.[11]

Pozornost je třeba věnovat také skutečnosti, že i v případě, že jednání naplňující atributy korupčního chování bude trestné, nemusí pod něj být subsumováno pouze

[8] Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů
[9] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství.* Praha: Linde, 2011. s. 98
[10] CHMELÍK, J. a kol. *Pozornost, úplatek a korupce.* Praha: Linde, 2003. s. 36
[11] GŘIVNA, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře. *Trestněprávní revue*. 2005, roč. 4, č. 7, s. 169 - 173

úplatkářství, ale i několik dalších skutkových podstat trestných činů. Vzhledem k tomu, že rozhodující prostor a hlavní nebezpečí korupce leží nepochybně v oblasti veřejné správy a rovněž ve sféře zákonodárné a soudní moci, jde především o trestné činy zneužití pravomoci úřední osoby dle § 329 TZ a maření úkolu úřední osoby z nedbalosti podle § 330 TZ. K trestným činům, jež mají znaky korupčního chování, lze zařadit také mimo jiné trestné činy porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 TZ, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 TZ či pletichy při veřejné dražbě podle § 258 TZ. Za zmínku rovněž stojí skutečnost, že tyto skutkové podstaty nelze řadit mezi tzv. „univerzální" skutkové podstaty, jež by postihovaly pouze korupci. Stejně tak za určitých specifických okolností s korupcí také velmi úzce souvisí i trestný čin podvodu podle § 209 TZ, a jistou formu korupce mohou představovat i některá jednání spadající pod skutkové podstaty trestných činů pojistného podvodu nebo úvěrového podvodu dle § 210, resp. 211 TZ.[12]

Lze tedy uzavřít, že korupce, jakožto obtížně definovatelný pojem sehrávající svou roli v nejrůznějších vědních oborech, má nepochybně širší rozsah než úplatkářství, které je čistě trestněprávním pojmem vyskytujícím se rovněž v trestním zákoníku. Přestože lze konstatovat, že pod pojem korupce lze podřadit velký počet skutkových podstat trestných činů, v této práci bude hlavní pozornost věnována již několikrát zmíněným trestným činům úplatkářským.

[12] RŮŽIČKA, M. Ke stíhání korupce z pohledu státního zástupce. *Trestněprávní revue*. 2006, roč. 5, č. 1, s. 1 - 10

2. Korupce z kriminologického hlediska

Jak jsem již uvedla výše, korupcí se zabývá nejedna vědní disciplína. Dříve než přistoupím k právní analýze samotného úplatkářství, je namístě zmínit aspekty vědního oboru, jenž je trestnímu právu nejblíže, tedy kriminologie.

Vzhledem k tomu, že pro účely dané práce považuji za nemožné zabývat se kriminologickým hlediskem v celé jeho šíři, rozhodla jsem se zabývat pouze vybranými aspekty, tedy mírou korupce a jejím příčinám.

2.1 Míra korupce

Úvodem je dle mého názoru nezbytné konstatovat, že o skutečné míře korupce lze vést pouhé dohady, jelikož jsou to právě korupční jednání, jež se vyznačují velmi vysokou latencí. Na tom ostatně panuje shoda ve všech publikacích, které se dané problematice věnují. T. Gřivna například ve svém článku k danému uvádí, že korupční jednání je často považováno za trestnou činnost bez oběti, neboť z daného jednání profitují obě strany, tedy podplácející i podplácený.[13] Z uvedeného lze snadno odvodit, že motivace k oznámení trestného činu bude u obou zúčastněných osob v podstatě nulová. Zmíněnou latenci je možné odůvodnit i skutečností, že ke korupci dochází téměř výlučně bez potenciálních svědků i oznamovatelů.

Míra korupce z hlediska statistik tak nebude mít pravděpodobně velkou vypovídací hodnotu o skutečné páchané kriminalitě v dané oblasti. Za rok 2014 bylo zjištěno 288 600 spáchaných trestných činů, z toho 63 přijetí úplatku, 118 podplacení a 4 nepřímé úplatkářství. Z těchto dat tak vyplývá, že úplatkářství tvoří pouze zanedbatelnou část kriminality celkové, tedy alespoň co do počtu skutků. Přesto však policejní statistice ve stručnosti jistou pozornost věnuji, a to rovněž z toho důvodu, že korupce ve světle podobných údajů může působit banálně, ovšem pokud se podíváme na data z hlediska výše škody, zjistíme, že tvoří relativně významnou část, jelikož škoda se zejména v posledních třech letech pohybuje v řádech milionů. Vzhledem ke skutečnosti, že se má práce zaměřuje na úplatkářství, a to představuje nepochybně nejtypičtější trestné činy související s korupcí, soustředím se ve statistice právě na ně.

---

[13] GŘIVNA, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře. *Trestněprávní revue*. 2005, roč. 4, č. 7, s. 169 - 173

	Přijetí úplatku			Podplacení			Nepřímé úplatkářství		
	Počet zjištěných trestných činů	Počet objasněných trestných činů	Škoda v tis. Kč	Počet zjištěných trestných činů	Počet objasněných trestných činů	Škoda v tis. Kč	Počet zjištěných trestných činů	Počet objasněných trestných činů	Škoda v tis. Kč
2000	38	37	0	133	131	157	3	3	33
2001	28	28	0	171	171	181	4	4	0
2002	48	38	0	116	109	3438	7	6	0
2003	49	43	0	102	103	9325	4	4	0
2004	126	124	0	149	147	735	12	11	315
2005	39	35	0	94	92	190	5	5	2375
2006	43	35	0	89	87	47	6	4	0
2007	40	34	0	62	58	161	1	1	500
2008	46	29	0	99	86	220	5	4	0
2009	38	24	0	75	63	145	8	7	0
2010	53	27	0	124	96	124	4	2	0
2011	85	54	0	169	139	295	13	8	150
2012	63	44	0	221	197	5175	8	7	70
2013	90	66	0	184	155	1054	8	7	6000
2014	63	32	48015	118	94	13	4	2	0

Zdroj: policejní statistika

Z výše uvedené tabulky po sečtení vyplývá, že od roku 2000 bylo zjištěno celkem 2847 trestných činů úplatkářství, z toho objasněných bylo 2453, což činí úspěšnost objasňování 86, 2 %. Z tabulky lze rovněž vyčíst, že počet registrovaných úplatkářských trestných činů od roku 2010 stále mírně stoupá. Vzhledem k výše zmíněné vysoké latenci však zůstává otázkou, zda je toto konstantní zvyšování zapříčiněno skutečností, že se stále více osob dopouští úplatkářství, anebo je naopak spojeno s efektivnější prací orgánů činných v trestním řízení při odhalování této trestné činnosti.

Představu o skutečné míře korupce lze získat kromě statistických údajů především z tzv. indexu vnímání korupce (CPI – Corruption Perception Index). Prostřednictvím

tohoto indexu seřazuje Transparency International[14] každoročně země podle míry vnímaní korupce ve veřejném sektoru s použitím stupnice 0–100, kde 100 označuje zemi téměř bez korupce a 0 znamená naopak vysokou míru korupce. Index je pravidelně sestavován na podkladech výsledků průzkumů, ve kterých respondenti hodnotí jednak schopnost vládních institucí eliminovat a postihovat korupci, jednak efektivitu protikorupčních opatření, ale také posuzují rozsah korupce a otevřenosti ve veřejné správě a rozsah zneužívání veřejných funkcí a veřejných prostředků. Rovněž Transparency International se přiklání k názoru, že absolutní míru korupce nelze stanovit na základě tvrdých empirických údajů, jakými jsou hodnota zaplacených úplatků, počet trestních stíhání nebo soudních řízení. Podle dané neziskové organizace je nejspolehlivější metodou právě zachycení názorů lidí, kteří jsou schopni na základě svého postavení a zkušeností zhodnotit míru korupce ve veřejném sektoru v příslušné zemi. Za rok 2014 se mezi 31 evropskými státy Česká republika nachází s výsledným číslem 51 na 25. příčce, celosvětově pak obsadila 53. místo. Podobného výsledku dosáhly státy Gruzie, Samoa, Malajsie i Slovensko. Mezi celosvětově nejméně zkorumpované země se tradičně řadí Dánsko, Nový Zéland, Finsko, Švédsko, Norsko a Švýcarsko. Naopak s nejhorším výsledkem se pravidelně umisťuje Somálsko, Severní Korea a Súdán.[15]

Vzhledem k tomu, že roku 2012 došlo ke změně metodologie sestavování indexu, která bohužel znemožnila meziroční srovnání s dřívějšími výsledky,[16] předkládám ve své práci dva grafy. Jeden zachycuje vývoj indexu CPI sestavovaného posledních 10 let za pomoci staré metodologie, tedy za využití stupnice 0 - 10 (jedná se o roky 2001 až 2011), a druhý mapuje vývoj indexu CPI za následující 3 roky (2012 – 2014), kdy došlo k použití širší stupnice 0 - 100.

Z předložených grafů je patrné, že nejmenší míra korupce byla respondenty České republiky vnímána v letech 2007, 2008, ale rovněž v loňském roce, kde si Česká republika polepšila oproti roku 2013 o celé 3 body.

---

[14] Mezinárodní nevládní nezisková organizace bojující proti korupci, založena roku 2003, její pobočka v ČR byla založena roku 1998 a klade si za cíl mapovat stav korupce v ČR a přispívat k její eliminaci.

[15] *Index vnímání korupce 2014*, [online]. 3. 12. 2014 [cit. 18. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/vysledky-zebricku-zemi-podle-indexu-vnimani-korupce-2014/

[16] *Index vnímání korupce (CPI) 2014*, Otázky a odpovědi. [online]. [cit. 19. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/wp-content/uploads/CPI_2014_otazky_a_odpov%C4%9Bdi.pdf

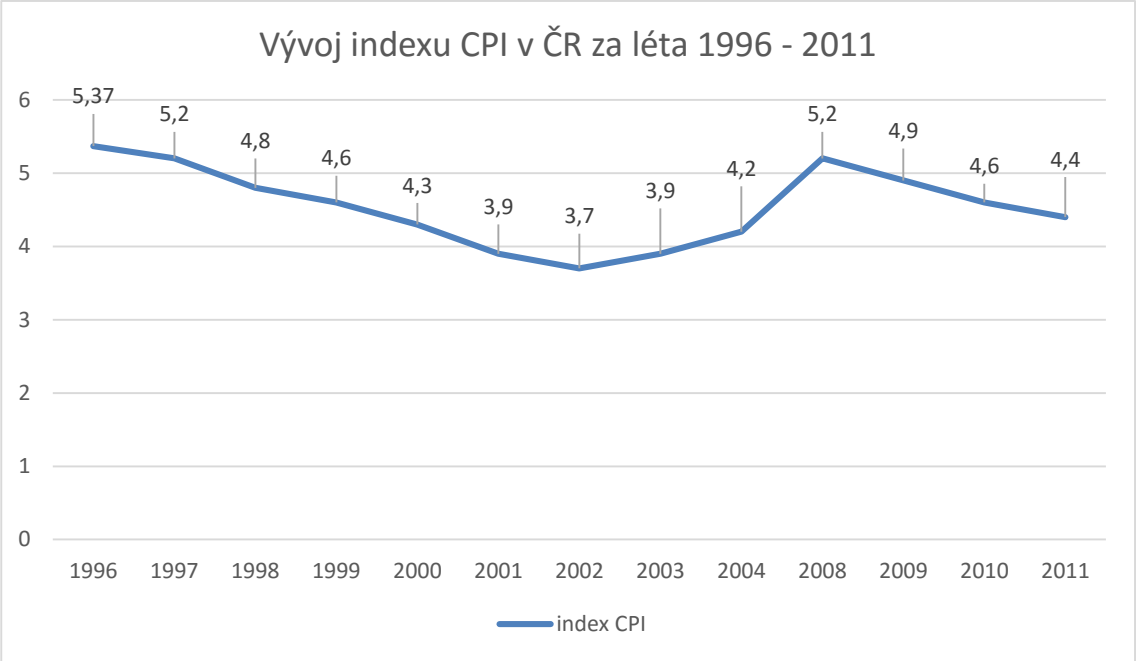

Graf 1: Vývoj indexu CPI v ČR za léta 1996 – 2011

Zdroj: údaje dostupné na http://www.transparency.org/research/cpi/

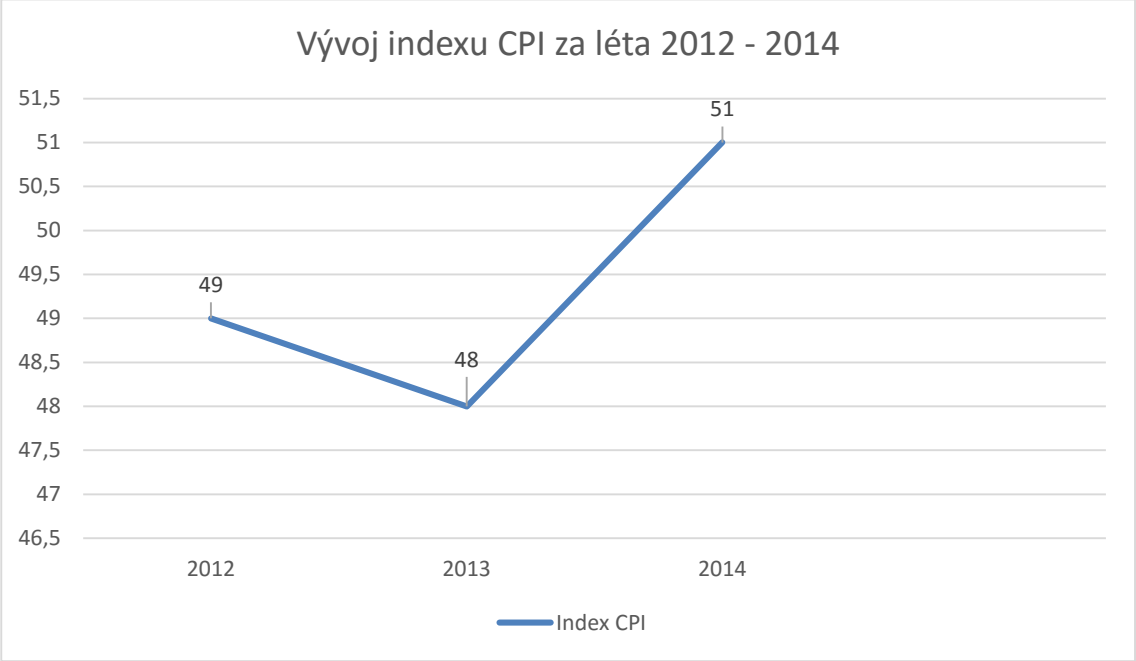

Graf 2: Vývoj indexu CPI v ČR za léta 2012 – 2014

Zdroj: údaje dostupné na www.transparency.cz/

Kromě indexu CPI nabízí ovšem Transparency International i jiné průzkumy a studie. Za jeden z nejvýznamnějších průzkumů lze nepochybně označit Globální

barometr korupce (Global Corruption Barometer). Jedná se o celosvětovou anketu, jež mapuje názory a zkušenosti respondentů s korupcí. Poslední průzkum se konal roku 2013 a zahrnoval odpovědi více než 114 000 domácností ze 117 zemí. Prokázal, že více než jedna dotázaná osoba ze čtyř (konkrétně 27%) poskytla v posledních dvanácti měsících úplatek, což nepředstavuje oproti předešlým letům bohužel žádné zlepšení. Přesto je téměř 90% respondentů připraveno proti korupci zakročit.[17] Pro Českou republiku konkrétně dle výsledků vyplynulo, že určitou zkušenost s úplatkem ve veřejném sektoru má 15% respondentů, a nejčastěji byly úplatky poskytovány ve zdravotnictví. Za nejzkorumpovanější jsou však přesto považovány (ostatně jako v celé Evropské unii) politické strany, u nichž došlo ke značnému zhoršení, jelikož za extrémně zkorumpované je v roce 2011 považovalo téměř 50% respondentů, zatímco v roce 2013 již 73% dotázaných.[18]

Jiným ukazatelem míry korupce je Index plátců úplatku (Bribe Payers Index, BPI), který sleduje nabídkovou stranu korupce, a to tak, že řadí přední exportní země podle náchylnosti společností v nich sídlících k uplácení při zahraničních obchodních transakcích. Při sestavování indexu se vychází z průzkumu mezi místními podnikateli, kteří se vyjadřují k praktikám zahraničních společností, jež působí v jejich zemi. Česká republika však v roce 2011 nestanula mezi hodnotícími zeměmi, proto nebudou výsledky hodnocení v této práci dále rozebrány.

Transparency International však není jediná organizace zabývající se průzkumy dané problematiky. Angažuje se rovněž Evropská komise, jež v roce 2014 vydala svou vůbec první zprávu o boji proti korupci.[19] Ta obsahuje výsledky průzkumu Eurobarometr č. 397 z roku 2013, který se zaměřuje mimo jiné na to, jak korupci vnímají evropští občané. Z něj vyplývá, že zhruba tři čtvrtiny (76%) Evropanů si myslí, že korupce je v jejich zemi široce rozšířená. Zaměříme-li se podrobněji na výsledky týkající se České republiky, zjistíme, že je o rozšíření korupce v našem státě přesvědčeno celých 95%

---

[17] *Bribe paying still very high worldwide but people ready to fight back* [online]. 3. 7. 2013 [cit. 19. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.transparency.org/news/pressrelease/bribe_paying_still_very_high_worldwide_but_people_ready_to_fight_back

[18] *Co ukázal Globální barometr korupce?* [online]. 9. 7. 2013 [cit. 19. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/gbc2013/

[19] *European Commission, Annex Czech Republic to the EU Anti-Corruption Report* [online]. 3. 2. 2014 [cit. 4. 8. 2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_czech_republic_chapter_en.pdf

dotázaných osob. Navíc 28% respondentů pociťovalo, že korupce ovlivňuje jejich každodenní život, a 8% (což je číslo dvojnásobné oproti průměru Evropské unie) z dotázaných osob, které jednaly s institucemi uvedenými v průzkumu, odpovědělo, že se od nich v posledních dvanácti měsících úplatek očekával.

Jak lze zpozorovat, výsledky jednotlivých průzkumů se liší, a nelze je tak rozhodně považovat za přesný ukazatel. Zřejmé však je, že situace v České republice není optimální.

Míra korupce, která byla popsána výše, je významně ovlivňována přítomností a intenzitou kriminogenních (protikorupčních) faktorů, jež budou demonstrativně uvedeny v následující podkapitole.

2.2 Příčiny vzniku korupce

Ve svých publikacích uvádí jak P. Frič,[20] tak J. Chmelík[21] jako základní a nevyčerpatelný zdroj korupce lidskou touhu po zisku či osobním úspěchu. To je nepochybně vlastní každé lidské společnosti. Ovšem nabízí se otázka, zda dané vysvětlení vzniku korupce není příliš zjednodušující. Domnívám se, že toto obecné vymezení příčin není dostatečné. Tomu přisvědčují také zmínění autoři, když rozlišují různé faktory, které korupčnímu chování přímo napomáhají, a tím přispívají k míře korupce. Pokládám za nezbytné podotknout, že výčet následujících kriminogenních faktorů není taxativní.

Za jeden z nejvýznamnějších faktorů považuji korupční klima. To lze definovat jako soubor kolektivních představ, norem a kulturních vzorů, který zneužívání úředních pravomocí, dávání a braní úplatků činí pro obyvatele dané země samozřejmým a morálně omluvitelným chováním.[22] Korupční klima ovlivňuje myšlení lidí a podle Thomasova teorému pak dochází k tzv. sebenaplňující prognóze.[23] Jinými slovy lze říci, že tam, kde je korupce považována za běžný jev, je tolerována a obyvatelé si nedokážou fungování společnosti bez ní představit, tam existují velice silné podněty chovat se korupčně.

---

[20] FRIČ, P. a kol. *Korupce na český způsob*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999. s. 35
[21] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství.* Praha: Linde, 2011. s. 25
[22] GŘIVNA, T.; SCHEINOST, M.; ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. vydání, Praha: Wolters Kluver, a. s., 2014, s. 306
[23] Thomasův teorém znamená, že pokud považujeme určitou situaci za reálnou, ovlivní to naše chování a tato situace skutečně nastane.

S tím úzce souvisí rovněž hodnotový žebříček společnosti. Tam, kde se na prvních místech ocitá osobní prospěch, stejně tak jako osobní statky v kombinaci s touhou rychle zbohatnout za každou cenu, tedy i za cenu vlastního zkorumpování, tam bude korupční klima pravděpodobně vyšší, stejně tak jako četnost korupčních jednání.[24]

Dalším korupčním stimulem je nepochybně výše úplatku. Od jisté individuálně určené hranice se nabízenému úplatku zřejmě těžko odolává i těm nejpoctivějším jedincům.[25]

Za nezanedbatelný kriminogenní faktor lze s jistotou považovat rovněž legislativu toho kterého státu, a současně s tím systém sankcí. Čím méně jednoznačná je interpretace norem zabývajících se korupcí, tím širší je prostor i motivace ke korupčnímu jednání.[26] Rovněž ona nedokonalost zákonů spojená s nízkými, či dokonce symbolickými tresty za korupční jednání představuje další impuls k takovému chování, jelikož je zde předpoklad, že se korupce pachatelům vyplatí.

Opomenout nelze ani fungování administrativy, na čemž se shodnou všichni z výše citovaných autorů, jelikož vysokou společenskou škodlivost vykazuje právě korupce úředních osob. Z logiky věci vyplývá, že o co neefektivnější a zdlouhavější bude vyřizování záležitostí občanů, o to vyšší bude jejich motivace k urychlení vyřízení svých požadavků formou například úplatků.

Do dalších podnětů lze zařadit rovněž klientelismus jakožto zvyk vyřizovat občanské záležitosti zákulisní cestou. Jedná se o reciproční záležitost spočívající ve zvýhodňování na základě přátelských vztahů, vzájemných konexí či prostřednictvím svých známých.[27]

Jinými často zmiňovanými protikorupčními faktory jsou systém kontroly (v případě, že je nerozvinutý, existuje velmi nízké riziko odhalení korupčního jednání, což vzbuzuje ideu, že se korupce vyplatí), chudoba (nízké platy úředníků vedou k jejich snaze kompenzovat ji například právě úplatky), ale rovněž značný vliv médií, který působí

[24] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství.* Praha: Linde, 2011, s. 29
[25] FRIČ, P. a kol. *Korupce na český způsob*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999. s. 37
[26] GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. vydání, Praha: Wolters Kluver, a. s., 2014, s. 7
[27] DAVID, V.; NETT, A. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 85

významným způsobem na veřejné mínění, a dokáže tak korupční jednání jednak eliminovat, jednak se zapříčinit na jeho rozpoutání.[28]

[28] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství.* Praha: Linde, 2011, s. 29

3. Právní úprava úplatkářství de lege lata

3.1 Vymezení základních pojmů

Než ve své diplomové práci přistoupím k bližšímu rozboru jednotlivých skutkových podstat trestných činů úplatkářství, soustředím svou pozornost na obsahový výklad pojmů, které se v těchto ustanoveních opakovaně vyskytují, tedy na úplatek, úřední osobu a obstarávání věcí obecného zájmu.

3.1.1 Úplatek

Pojem úplatek je definován v § 334 odst. 1 TZ jako *„neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok.“* Tato legální definice bezpochyby představuje naplnění požadavku právní jistoty.

Zpravidla se bude jednat o takové zvýhodnění, které se dostává uplácenému nebo s jeho souhlasem jiné osobě, a spočívá zejména v přímém majetkovém prospěchu, ať již finančním nebo materiálním.[29] Avšak za úplatek se výslovně považuje i „jiné zvýhodnění“, na které uplácený, resp. jiná osoba, jíž se toto zvýhodnění se souhlasem upláceného dostává, nemá nárok, tudíž může jít i o jakoukoliv výhodu jiného druhu, typicky protislužbu. Úplatkem však může být v závislosti na konkrétních skutkových okolnostech i sponzorský dar (dle judikatury se tak stane za situace, kdy lze z konkrétních okolností usuzovat, že osoba nabízející „sponzorský dar“ jedná se záměrem dosáhnout pro sebe nebo pro jiného nějakého zvýhodnění v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu – v daném konkrétním případě se jednalo o sponzorský dar poskytnutý znalkyni s cílem ovlivnit za úplatu závěry znaleckého posudku).[30]

Naproti tomu za úplatek nelze považovat tzv. spropitné obvykle poskytované jako výraz spokojenosti zákazníka, a to v souvislosti s provozováním některých služeb.[31]

Rovněž je nezbytné uvést skutečnost, že výše úplatku není rozhodující, neboť neexistuje žádná zákonem stanovená nejnižší hodnota. To lze jistě považovat za správné

---

[29] ŠÁMAL P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3160 - 3166

[30] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2011, sp. zn. 8 Tdo 81/2011.

[31] ŠÁMAL P. a kol. op. citace, s. 3161

rozhodnutí zákonodárce. Společenskou škodlivost je vždy třeba hodnotit z hlediska konkrétního případu, a to tedy nejen dle hodnoty poskytovaného úplatku, ale také podle druhu obecného zájmu.[32]

Skutečnost, že výše úplatku je tedy fakticky irelevantní, však neplatí bezvýjimečně. V tomto ohledu je namístě poukázat na stanovisko Nejvyššího soudu,[33] které sice připouští, že „*úplatek nepatrné hodnoty (např. sáček kávy) sám o sobě zpravidla nezvýší stupeň nebezpečnosti činu natolik, aby šlo o trestný čin,"* nicméně obsahuje závěr, že v některých případech může pachatelovo jednání dosáhnout stupně nebezpečnosti trestného činu i při úplatku nižším než 100 Kč. Dále rovněž uvádí, že „*zcela nesmlouvavý postoj je třeba zaujmout k úplatkářství - zvláště pak k trestnému činu přijímání úplatku - v oblasti výkonu státní moci a správy; v této oblasti nelze tolerovat zásadně žádné úplatky, a to ani nepatrné hodnoty."* Domnívám se, že o správnosti daného názoru rovněž nelze vést diskuze, jelikož zájem na čistotě veřejného života musí být pro společnost naprostou prioritou.

V neposlední řadě stojí za zmínku, že v rámci úplatkářských trestných činů musí být dána příčinná souvislost mezi úplatkem a obstaráváním věcí obecného zájmu nebo podnikáním pachatele nebo „jiného." Proto úplatek musí mít vztah k činnosti, která spadá pod obstarávání věci obecného zájmu, popř. podnikání pachatele nebo jiné podnikající osoby.[34] O vymezení pojmu „obstarávání věcí obecného zájmu" bude pojednáno v podkapitole 3.1.3.

3.1.2 Úřední osoba

Dalším klíčovým pojmem, jemuž bude věnována v této kapitole pozornost, je úřední osoba, která s účinností od 1. 10. 2009 nahradila dříve užívaný pojem veřejný činitel. Dle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku došlo ke změně terminologie zejména z toho důvodu, že pojem úřední osoby používají mezinárodní dokumenty a je obvyklý v zahraničních právních úpravách. [35]

---

[32] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 840

[33] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Plsf 1/78, č. 17/1978 Sb. rozh. tr.

[34] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 2 Tzf 2/77, č. 1/1978-I. Sb. rozh. tr.

[35] Vládní návrh na vydání zákona, trestní zákoník, sněmovní tisk 410 [online]. 2008 [cit. 7. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=410&ct1=0

Jeho legální vymezení nalezneme v § 127 odst. 1 TZ, který stanovuje, že úřední osobou je

a) soudce,

b) státní zástupce,

c) prezident České republiky, poslanec nebo senátor Parlamentu České republiky, člen vlády České republiky nebo jiná osoba zastávající funkci v jiném orgánu veřejné moci,

d) člen zastupitelstva nebo odpovědný úředník územní samosprávy, orgánu státní správy nebo jiného orgánu veřejné moci,

e) příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru nebo strážník obecní policie,

f) soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce

g) notář při provádění úkonů v řízení o dědictví jako soudní komisař,

h) finanční arbitr a jeho zástupce,

i) fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží, pokud plní úkoly státu nebo společnosti a používá při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů.

Odstavec 3 daného ustanovení dále uvádí, že „*úřední osoba cizího státu nebo mezinárodní organizace se za podmínek uvedených v odstavcích 1 a 2 považuje za úřední osobu podle trestního zákona, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva.“*

Nutno poznamenat, že úřední osoba musí podle obecné definice splňovat následující znaky:

a) *jde o některou osobu vyjmenovanou v písm. a) až i),* jež
b) *plní úkoly státu nebo společnosti*
c) *používá přitom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů*[36]

Do kategorie „plnění úkolů státu nebo společnosti“ lze zařadit výkon důležitých veřejných funkcí, ale i činnost odpovědných úředníků a těchto taxativně vymezených

[36] ŠÁMAL P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 – 139. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3160 - 1353

osob a výkon jejich působnosti vymezené v příslušných zákonech s tím spojené. Jedná se o činnosti celospolečenského významu, mající tedy širší společenský dosah. Z těchto důvodů nelze pochopitelně pod pojem plnění úkolů společnosti a státu zahrnout činnost takových osob, které vykonávají pouhé pomocné manuální práce, popř. méně významné technicko-organizační a zabezpečovací práce jako sekretářky, technici, tiskoví mluvčí, pomocný personál, vrátní, zřízenci apod.

Zmíněná „svěřená pravomoc pro plnění úkolů státu nebo společnosti“ záleží v oprávnění orgánu vykonávat veřejnou moc, a i když za výkon pravomoci nelze považovat jen rozhodování o právech a povinnostech fyzických či právnických osob, je v pojmu pravomoci prvek moci a rozhodování obsažen vždy.[37] Tím ovšem není myšleno pouze učinění nebo vydání daného rozhodnutí, nýbrž i jeho příprava. To ovšem za podmínky, že bez ní by nemohlo rozhodnutí být učiněno. Do pojmu pravomoci v daném smyslu lze zahrnout rovněž výkon rozhodnutí, a to i v případě, že by se jednalo o rozhodnutí věcně nesprávné.[38] Z daného tedy vyplývá, a je to podpořeno i judikaturou Nejvyššího soudu, že osoba, která vůbec nedisponuje rozhodovací pravomocí nebo pravomocí alespoň bezprostředně s takovou rozhodovací pravomocí související, nemůže být úřední osobou.[39]

Pojem úřední osoby je ale ještě pro účely úplatkářských trestných činů doplněn nad rámec § 127 TZ, a to o § 334 odst. 2 TZ, který úřední osobou rozumí též osobu

a) *zastávající funkci v zákonodárném orgánu, soudním orgánu nebo v jiném orgánu veřejné moci cizího státu,*
b) *zastávající funkci nebo zaměstnaná nebo pracující v mezinárodním soudním orgánu*
c) *zastávající funkci nebo zaměstnaná nebo pracující v mezinárodní nebo nadnárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného nebo v jejím orgánu nebo instituci, nebo*
d) *zastávající funkci v podnikající právnické osobě, v níž má rozhodující vliv Česká republika nebo cizí stát, pokud je s výkonem takové funkce, zaměstnání*

[37] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 9 Tz 56/66, č. 16/1967 Sb. rozh. tr.
[38] Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 7 Tz 15/87, č. 11/1988 Sb. rozh. tr.
[39] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 6 To 5/74, č. 50/1974 Sb. rozh. tr.

nebo práce spojena pravomoc při obstarávání věcí obecného zájmu a trestný čin byl spáchán v souvislosti s touto pravomocí.

Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku[40] k tomu uvádí, že jde o doplnění pojmu tak, aby zahrnoval i jakoukoli osobu zastávající funkci či zaměstnanou nebo pracující v mezinárodním soudním orgánu, v nadnárodní nebo mezinárodní organizaci (tento pojem zahrnuje i mezivládní organizace), anebo v podnikající právnické osobě, v němž má rozhodující vliv nejen cizí stát, ale i Česká republika. Tímto počinem došlo k naplnění závazků vyplývajících pro Českou republiku z mezinárodních smluv, konkrétně z Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, Úmluvy o boji proti korupci úředních osob ES nebo členských států EU a Protokolu k úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství, které ukládají smluvním stranám stanovit, že členové Komise ES, Evropského parlamentu, Soudní dvora a Účetního dvora jsou trestně odpovědni za přijetí úplatku a podplacení obdobně jako členové vlády, parlamentu, nejvyšších soudů a nejvyššího kontrolního orgánu daného státu. Navrhovaná úprava také zajišťuje trestní odpovědnost úředníků nebo jiných zaměstnanců ES podle článků 1 písm. b) výše uvedené Úmluvy a Protokolu.

3.1.3 Obstarávání věcí obecného zájmu

Vzhledem ke skutečnosti, že přijetí úplatku a podplacení staví na pojmu obstarávání věcí obecného zájmu, je nezbytné tento pojem alespoň rámcově vymezit. Obsah pojmu obstarávání věcí obecného zájmu je určen právní naukou, upřesněn aplikační praxí (ačkoliv použitelnost judikatury před rokem 1989 je značně omezená, a to zejména s ohledem k nastalým společenským změnám), ale zčásti také doplněn platnou právní úpravou. A právě jednotlivým vymezením se budu v této kapitole věnovat.

Předně pokládám za nutné poznamenat, že pojem obecného zájmu dle mého názoru nelze plně ztotožňovat se zájmem veřejným, jak to někteří autoři činí.[41] Danou problematiku chápu tak, že rozhodování ve věcech obecného zájmu je mnohem širší než

[40] Vládní návrh na vydání zákona, trestní zákoník, sněmovní tisk 410 [online]. 2008, s. 297 [cit. 7. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=410&ct1=0

[41] ZIEGLER, A. *Co je to veřejný zájem?* [online]. 13. 2. 2011 [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné z: http://ziegler.blog.respekt.ihned.cz/c1-50073460-co-je-to-verejny-zajem

obstarávání veřejných věcí. O obstarávání věcí veřejného zájmu půjde dle mého názoru především v případě konkrétní činnosti související s pravomocemi úředních osob. Přikláním se tak k názoru, že součástí obecného zájmu jsou sice veškeré zájmy veřejné, ale lze sem zařadit i některé zájmy soukromého charakteru. Přikláním se tak k extenzivnější interpretaci pojmu „obstarávání věcí obecného zájmu“, a to zejména z toho důvodu, že účelem daných ustanovení je chránit co nejširší možný okruh zájmů společnosti.

To je ostatně podpořeno i příslušnou judikaturou, která jednoznačně vyslovuje právní názor, že obstaráváním věcí obecného zájmu je rovněž rozhodování o úkonech lékařské péče, přičemž uplacenou osobou zde pochopitelně není osoba úřední.[42]

Právní nauka vymezuje obstarávání věcí obecného zájmu jako „*činnost, při které jsou plněny úkoly, na kterých má zájem zásadně celá společnost nebo alespoň větší skupina občanů.*“[43] Lze tedy tvrdit, že se jedná převážně o činnost v oblasti státu, samosprávy a uspokojování obecně důležitých materiálních, sociálních a jiných potřeb základního významu.[44] U těch jednání, která jsou svým charakterem v soukromém zájmu, bude pak nutné prokázat zřejmý celospolečenský zájem anebo zřejmý přímý vliv takových záležitostí na větší skupinu osob.

Za takové činnosti, při nichž jsou plněny úkoly, na kterých má zájem větší skupina občanů, lze pokládat případy korupce ve fotbale či obecně ve sportu. Takové jednání je totiž v rozporu se zájmy alespoň několika tisíců fyzických i právnických osob, ať už se jedná o fanoušky, sázející, sázkové kanceláře, sponzory, a v neposlední řadě samotné sportovní kluby či hráče.[45] Tak bylo ostatně konstatováno i Nejvyšším soudem, který ve svém rozhodnutí stanovuje, že sportovní soutěže je nutné vnímat jako záležitost celé společnosti, přičemž je potřebné „*dbát na jejich regulérnost a řádný průběh tak, aby nedocházelo k vědomému ovlivňování a zmanipulování výsledku jejich utkání, zejména vrcholných soutěží, na nichž je ekonomicky zainteresována řada subjektů, pro něž*

---

[42] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 4 Tz 45/88, č. 13/1990 Sb. rozh. tr.
[43] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 839
[44] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 2 Tzf 2/77, č. 1/1978 Sb. rozh. tr.
[45] PELC V. Pojem obecného zájmu u trestných činů přijetí úplatku a podplácení. In: *Konference Dny práva 2011 – Days of Law 2011*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [cit. 7. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/

ovlivňování výsledků může mít i neblahé finanční dopady.“[46] V tomto konkrétním případě byla za obstarávání věcí obecného zájmu považována činnost fotbalových rozhodčích, kteří vědomě ovlivňují výsledky hry, na jejíž řádný průběh mají dohlížet.

Za obstarávání věcí obecného zájmu bylo soudy považováno např. i výše zmíněné rozhodování o úkonech v oblasti lékařské péče. Takovým rozhodováním je i rozhodnutí o tom, že pacient bude operován a hospitalizován v nemocničním oddělení, které lékař řídí, popř. rozhodnutí, že lékař provede operaci sám. Jestliže za takové rozhodnutí přijme úplatek, může se dopustit trestného činu přijetí úplatku, stejně tak může znak obstarávání věcí obecného zájmu naplnit jednání lékaře spočívající *v „žádosti o úplatek za výkon zdravotní péče, která je poskytována zdarma, úplatek v souvislosti s uznáním pracovní neschopnosti, umístěním nemocných ve zdravotnickém zařízení a léčením pacientů zejména na chirurgických a interních odděleních nemocnic, přijímání úplatků od rodinných příslušníků hospitalizovaných osob za příslib náležité léčebné péče,“*[47] lhostejno zda se bude jednat o lékaře státního zdravotnického zařízení nebo lékaře soukromého.

S ochranou soukromoprávních zájmů výslovně počítá ustanovení § 334 odst. 3 TZ, neboť za obstarávání věcí obecného zájmu považuje také *„zachovávání povinnosti uložené právním předpisem nebo smluvně převzaté, jejímž účelem je zajistit, aby v obchodních vztazích nedocházelo k poškozování nebo bezdůvodnému zvýhodňování účastníků těchto vztahů nebo osob, které jejich jménem jednají.“* Z daného lze vyvodit závěr, že za obstarávání věcí obecného zájmu se tak považuje i dodržování pravidel hospodářské soutěže.[48] Toto ustanovení představuje naplnění závazků plynoucích pro Českou republiku z členství v Evropské unii v oblasti boje s korupcí v soukromém sektoru. Potřeba dané úpravy je odůvodněna tím, že taková korupce nejen že narušuje hospodářskou soutěž, ale brání jejímu rozvoji nejen v jednom členském státě, ale při existenci společného jednotného vnitřního trhu EU také v rámci celé EU. [49]

---

[46] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. dubna 2007, sp. zn. 8 Tdo 396/2007, dostupný na www.nsoud.cz

[47] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 4 Tz 45/88, č. 13/1990 Sb. rozh. tr.

[48] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 839

[49] GŘIVNA, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře. *Trestněprávní revue.* 2005, roč. 4, č. 7, s. 169 - 173

Pro úplnost je nutné doplnit, že § 331 odst. 1 al. 2 TZ a § 332 odst. 1 al. 2 TZ navíc postihují přijetí úplatku a podplacení, spáchá-li jej osoba „*v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného.“* Vzájemný vztah těchto ustanovení s citovaným interpretačním pravidlem vyjádřeným v § 334 odst. 3 TZ lze tak označit za problematický a nejasný, jelikož se vzájemně překrývají. Zabývala se jím rovněž GRECO (Skupina států proti korupci založena Radou Evropy na základě Trestněprávní úmluvy o korupci) ve své Hodnotící zprávě ohledně inkriminací, v níž je vysvětleno, že § 334 odst. 3 TZ si zachovává určitý význam ve vztahu k těm osobám, které se podnikáním přímo nezabývají, ale jejichž činnost má přesto dopad na podnikatelské prostředí, například arbitři. Zpráva zároveň uvádí, že přestože formulace *„v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného“* se shoduje s § 334 odst. 3 TZ, aplikační problémy nejsou očekávány, jelikož úplatkářství v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného a úplatkářství v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu dle § 334 odst. 3 TZ jsou trestně postižitelné dle stejného ustanovení, a znaky trestného činu se na ně vztahují stejně, bez ohledu na jejich kategorii.[50]

3.2 Rozbor jednotlivých trestných činů

Trestné činy úplatkářství se nachází v třetím dílu X. hlavy zvláštní části trestního zákoníku - trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Tento díl třetí s názvem „Úplatkářství“ obsahuje skutkové podstaty trestných činů nesoucí v sobě znaky korupce. Jedná se o trestný čin přijetí úplatku podle § 331 TZ, podplacení podle § 332 TZ a nepřímého úplatkářství podle § 333 TZ. Všechny shora uvedené skutkové podstaty mají stejnou subjektivní stránku, tedy je zákonem vyžadováno úmyslné zavinění, a rovněž stejný objekt, kterým je zájem na řádném, nestranném a zákonném obstarávání věcí obecného zájmu, resp. rovněž zájem na rovnosti podmínek soutěžitelů v hospodářské soutěži.[51]

Za zmínku však stojí, že úplatkářství je podstatou i jiných trestných činů, a to trestného činu pletichy v insolvenčním řízení dle § 226 TZ, sjednání výhody při zadání

---

[50] *Třetí hodnotící kolo – Hodnotící zpráva České republiky ohledně inkriminací. Greco Eval III Rep (2010) 10E*. [online]. 1. 4. 2011, s. 22 [cit. 20. 9. 2015]. Dostupné z: http://www.korupce.cz/assets/zahranicni-spoluprace/greco/Treti-hodnotici-kolo---Hodnotici-zprava-Ceske-republiky-ohledne-inkriminaci.pdf

[51] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné.* 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 872

veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 TZ, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži dle § 257 TZ, a rovněž trestného činu pletichy při veřejné dražbě podle § 258 TZ.

3.2.1 Přijetí úplatku (§ 331 TZ)

(1) Kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo
kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek,
bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo zákazem činnosti.
(2) Kdo za okolností uvedených v odstavci 1 úplatek žádá, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.
(3) Odnětím svobody na tři léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch, nebo
b) spáchá-li takový čin jako úřední osoba.
(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo
b) spáchá-li takový čin jako úřední osoba v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch.

Ustanovení § 331 TZ je tvořeno dvěma samostatnými skutkovými podstatami, obsaženými v odst. 1 a v odst. 2 daného ustanovení.

Objektivní stránka přijetí úplatku je vyjádřena v odstavci prvním jako přijetí úplatku nebo přijetí slibu o poskytnutí úplatku, a to v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu (alinea prvá) nebo v souvislosti s podnikáním (alinea druhá).

Z daného vyplývá, že objektem tohoto trestného činu není pouze zájem na řádném, nestranném a zákonném obstarávání věcí obecného zájmu, jak bylo nastíněno výše, ale rovněž zájem na ochraně podnikatelských vztahů před korupcí.

Přijetí úplatku předpokládá, že se pachateli (přímo či prostřednictvím jiného) skutečně dostane úplatek do dispozice, k čemuž může dojít bez předchozí nabídky nebo

slibu. Nerozhodná je skutečnost, zda k přijetí úplatku dojde před obstaráváním věci obecného zájmu, v jeho průběhu nebo až po obstarání věci obecného zájmu. Znak „dá si slíbit úplatek“, představuje formu přípravy, jež je v tomto případě povýšena na dokonaný trestný čin. Tento atribut dojde naplnění, jestliže pachatel nabídku neodmítne a vyjádří s ní souhlas, ať výslovně či konkludentně, nezávisle na tom, zda dojde ke splnění slibu.[52]

Objektivní stránka podle odstavce druhého daného ustanovení potom spočívá v žádání takového úplatku za okolností v odst. 1 uvedených, což je přísněji postižitelné, neboť je zohledňován fakt, že pachatel vyvine k takovému protiprávnímu jednání sám aktivitu. Nejvyšší soud ČSSR k tomuto uvedl, že *„znak úplatek žádá je naplněn tehdy, jestliže pachatel dal sám podnět k poskytnutí úplatku nebo ke slibu úplatku; nemusí jít o přímé vyslovení požadavku, ale postačí určitý náznak, z něhož je nepochybné, že pachatel navozuje situaci, aby mu byl úplatek slíben nebo nabídnut.“*[53] V citovaném rozhodnutí Nejvyšší soud ještě doplňuje, že trestný čin přijímání úplatku podle § 160 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dnes přijetí úplatku dle § 331 odst. 2 TZ) je dokonán již tím, že pachatel o úplatek požádá, a jeví se pak nerozhodné, zda mu byl úplatek poskytnut nebo slíben. Od tohoto názoru se neodchyluje ani pozdější rozhodnutí Nejvyššího soudu,[54] které ve svém výkladu stanovuje, že další okolnosti (například otázka, zda k předání úplatku došlo a zda a jak bylo obstarávání věci obecného zájmu ovlivněno) již nemají vliv na trestnost, ale mohou mít význam jen při posuzování stupně nebezpečnosti činu pro společnost nebo při stanovení výměry ukládaného trestu.

Třetí a čtvrtý odstavec předmětného ustanovení představuje kvalifikované skutkové podstaty, přičemž kvalifikačními okolnostmi jsou zde dle odst. 3 úmysl opatřit sobě nebo jinému značný prospěch (na základě § 138 odst. 1, 2 TZ tedy nejméně 500 000 Kč) nebo spáchání činu dle odst. 1 a 2 jako úřední osoba, přičemž na základě odst. 4 shora uvedeného ustanovení potom považujeme za kvalifikační okolnost spáchání činu uvedeného v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu (v souladu s § 138 odst. 1, 2 TZ tedy nejméně 5 000 000 Kč) nebo spáchání takového činu úřední osobou v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch.

---

[52] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3163
[53] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Plsf 1/78, č. 17/1978 Sb. rozh. tr.
[54] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. července 2004, sp. zn. 5 Tdo 796/2004, dostupný na www.nsoud.cz

Pachatelem trestného činu přijetí úplatku může být osoba (fyzická i právnická[55]), která se účastní na obstarávání věcí obecného zájmu či na jednání v souvislosti s podnikáním, zatímco pachatelem jednání obsaženého v § 331 odst. 3 písm. b) může být pouze úřední osoba. Osoby, které úplatek zprostředkovávají, mohou být účastníky, tedy pomocníky, organizátory, ale i návodci.[56]

Jak jsem již výše uvedla, skutková podstata trestného činu dle § 331 odst. 2 TZ je speciální ke skutkové podstatě uvedené v § 331 odst. 1 TZ, a proto je jejich jednočinný souběh vyloučen.[57]

V některých jiných případech však jednočinný souběh tohoto trestného činu není ničím neobvyklým. Pro ilustraci lze uvést, že velmi častým, a dle mého názoru naprosto typickým, příkladem je jednočinný souběh s trestným činem zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 TZ, k čemuž může dojít za předpokladu, že úřední osoba, která v souvislosti s výkonem své pravomoci žádala, nechala si slíbit, přijala úplatek, zároveň poruší svoje povinnosti způsobem a za podmínek stanovených v ustanovení § 329 odst. 1 TZ.[58]

Pro další možnosti lze nahlédnout do soudní praxe, kterou pro roky 2010 – 2012 detailně analyzuje Transparency International,[59] a poskytuje tak přehled nejen o souběhu s jednotlivými trestnými činy, ale také o jejich počtu. Nejčastějším byl samozřejmě souběh s trestným činem zneužití pravomoci úřední osoby dle § 329 TZ. Těchto případů bylo za daná léta zaznamenáno 25. Spíše sporadicky se dále objevovaly souběhy s trestnými činy pohrdání soudem dle § 336 TZ, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 TZ či neoprávněné nakládání s osobními údaji dle § 180 TZ.

3.2.2 Podplacení (§ 332 TZ)

(1) Kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, nebo

---

[55] § 7 zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů
[56] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 841
[57] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 11 Tz 11/77, č. 3/1978 Sb. rozh. tr.
[58] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 11 Tz 19/86, č. 43/1987 Sb. rozh. tr.
[59] PAVLIŠOVÁ. R.; NOVÁK. M. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů* [online]. Transparency International: Praha, 2013 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/

kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až na šest let, propadnutím majetku nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek, nebo

b) spáchá-li takový čin vůči úřední osobě.

Objektivní stránka spočívá buď v poskytnutí, nabídnutí nebo slibu úplatku jinému nebo pro jiného, a to vše vždy v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu (§ 332 odst. 1 alinea 1 TZ), nebo v poskytnutí, nabídnutí nebo slibu úplatku jinému nebo pro jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného (§ 332 odst. 1 alinea 2 TZ).

Za stěžejní považuji rozlišení pojmů poskytnutí, nabídnutí a slíbení úplatku.

O poskytnutí úplatku půjde nejen v případě jeho přímého bezprostředního předání, ale i nepřímého poskytnutí výhody či protislužby. To ovšem za podmínky, že podplácená osoba úplatek přímo převezme nebo si je alespoň vědoma toho, že jí byl úplatek převeden do dispozice či vlastnictví. Za poskytnutí úplatku však není považována situace, kdy osoba, jíž je úplatek určen, o úplatku neví, například proto, že je úplatek zanechán bez jejího vědomí v její kanceláři.[60]

Nabídnutí úplatku je jednání, výslovné nebo konkludentní, kterým pachatel projevuje ochotu úplatek poskytnout. Takový návrh na poskytnutí úplatku lze učinit z časového hlediska prakticky kdykoliv (před obstaráváním věci obecného zájmu, ale i po obstarání věci obecného zájmu, o kterou se jedná), a lze jej formulovat tak, že k plnění z nabídky může dojít okamžitě po její akceptaci nebo v budoucnu.[61]

Slib úplatku spočívá ve vyjádření závazku úplatek v budoucnosti poskytnout, a zpravidla není tak konkrétní jako nabídka.[62]

---

[60] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 841

[61] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 81/2011; rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1233/2008; rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1127/2014, vše dostupné na www.nsoud.cz

[62] ŠÁMAL P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 3170

K okamžiku dokonání trestného činu podplacení podle § 332 odst. 1 TZ se Nejvyšší soud opakovaně vyjádřil ve svých rozhodnutích,[63] v nichž konstantně vyslovuje názor, že trestný čin podplacení podle § 332 odst. 1 TZ je „*dokonán nejen poskytnutím úplatku, ale též jeho nabídnutím nebo slíbením; v posledních dvou uvedených případech se nevyžaduje, aby podplácená osoba úplatek přijala.“*

Kvalifikované okolnosti spočívají ve spáchání trestného činu podplacení podle § 332 odst. 1 TZ v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo jinému způsobit značnou škodu (na základě § 138 odst. 1, 2 TZ tedy nejméně 500 000 Kč) nebo jiný zvlášť závažný následek nebo spáchání takového činu vůči úřední osobě.

Vymezení „jiného zvlášť závažného následku“ na rozdíl od značného prospěchu v zákoně nelze nalézt. Někteří autoři[64] zastávají názor, že zvlášť závažný následek musí být z hlediska závažnosti v přepočtu srovnatelný alespoň se značnou škodou, tedy se škodou 500 000 Kč. Pro ilustraci je uváděno bezdůvodné prohlášení konkurzu na majetek jiného podnikatele. Autor Jan Chmelík ve své publikaci představuje jiný příklad, a to ztrátu klientely, odbytu zboží či zakázek v rámci konkurenčního boje.[65]

V souvislosti s kvalifikovanou skutkovou podstatou odst. 2 daného ustanovení považuji za nutné poukázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu,[66] jež vyslovuje názor, že „*pokud pachatel poskytne, nabídne anebo slíbí úplatek úřední osobě za to, aby úřední osoba s úmyslem způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch zneužila svoji pravomoc některým ze způsobů uvedených v § 329 odst. 1 písm. a) až c) TZ, a úřední osoba se o to alespoň pokusí, dopouští se tím zároveň návodu k trestnému činu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 24 odst. 1 písm. b), § 329 TZ. Pokud ale pachatel trestného činu podplacení podle § 332 TZ poskytne nebo slíbí úplatek úřední osobě v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu nebo v souvislosti s podnikáním jen proto, aby úřední osoba jednala v rámci svých povinností a oprávnění, návodu k tomuto trestného činu se nedopouští.“*

---

[63] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Pls 1/78, č. 17/1978 Sb. rozh. tr.; rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1127/2014, dostupný na www.nsoud.cz

[64] ŠÁMAL P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 3170

[65] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství.* Praha: Linde, 2011. s. 110

[66] Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp zn. 6 Tz 28/80, č. 15/1981 Sb. rozh. tr.

Co se týká souběhů citovaných skutkových podstat, analýza na dané téma[67] zaznamenává vysokou variabilitu trestných činů, z nichž nejčastějším byl souběh s trestným činem ohrožení pod vlivem návykových látek dle § 274 TZ. Nepochybně se jedná o případ nabízení úplatku řidičem dopravního prostředku, jenž řídil pod vlivem návykových látek, případně požadavek poskytnutí úplatku po takovém řidiči ze strany kontrolujícího policisty. Dalším poměrně často se vyskytujícím případem je souběh s trestným činem krádeže podle § 205 TZ (nabídnutí úplatku po přistižení při krádeži), zneužití pravomoci úřední osoby dle 329 TZ, násilí proti úřední osobě podle § 325 TZ, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 TZ, vyhrožování s cílem působit na úřední osobu podle § 336 TZ.

3.2.3 Nepřímé úplatkářství (§ 333 TZ)

(1) Kdo žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinil, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Kdo z důvodu uvedeného v odstavci 1 jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Ustanovení § 333 TZ obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty. Objektivní stránka odst. 1 může být naplněna jednáním pachatele, jenž žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinil. Jestliže pachatel ze stejného důvodu (tedy aby působil svým vlivem na výkon pravomoci úřední osoby nebo již tak učinil) úplatek poskytne, nabídne nebo slíbí, dopouští se jednání, jež je uvedeno v odst. 2, tedy ve druhé skutkové podstatě.

Daný trestný čin je dokonán již tím, že pachatel žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci úřední osoby. Nevyžaduje se, aby pachatel na výkon pravomoci úřední osoby skutečně svým vlivem působil. Ale je to možno hodnotit jako okolnost zvyšující závažnost trestného činu.[68]

---

[67] PAVLIŠOVÁ, R.; NOVÁK. M. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů* [online]. Transparency International: Praha, 2013 [cit. 27. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/

[68] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Tpjf 28/87, č. 16/1988 Sb. rozh. tr.; rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 4 Tz 23/80, č. 16/1981 Sb. rozh. tr.

Znak „žádá úplatek“ ve smyslu daného ustanovení je naplněn nejen v případě, kdy pachatel o úplatek požádá, ale i tehdy, kdy pouze navodil takovou situaci, že tím dá podplácejícímu konkludentně najevo, že chce úplatek.[69]

Nepřímého úplatkářství se dopustí i ten, kdo úplatek žádá či přijme za to, že bude na úřední osobu působit tak, aby svoji pravomoc řádně vykonala a plnila svoje povinnosti. Nerozhodná je rovněž skutečnost, že úřední osoba, jejíž pravomoci se úplatek týká, není o úplatku informována. Vliv na trestnost pachatele nemá ani výsledek intervence, tedy to, zda působení na výkon pravomoci úřední osoby dosáhne kýženého cíle.[70]

Pokud však pachatel neměl od samého počátku v úmyslu takový vliv uplatnit, a pouze předstírá, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci úřední osoby, nejedná se o naplnění skutkové podstaty nepřímého úplatkářství, nýbrž o trestný čin podvodu dle § 209 TZ.[71] Pachatel se tak totiž obohacuje ke škodě na cizím majetku tím, že uvádí někoho v omyl nebo něčího omylu využívá. Tak to rovněž potvrzuje Nejvyšší soud, když stanovuje, že jestliže pachatel o úplatek požádal, ale nepřijal ho, dopustí se pokusu trestného činu podvodu. Ve stejném judikátu se také Nejvyšší soud vyjadřuje k rozlišování trestného činu nepřímého úplatkářství a účastenství na trestném činu přijetí úplatku, v němž uvádí, že jestliže pachatel úplatek přijímá nebo žádá v součinnosti s úřední osobou a pro ni, dopouští se účastenství na trestném činu přijetí úplatku, nikoliv nepřímého úplatkářství.[72]

Ze závěrů analýzy Transparency International vyplývá, že nepřímé úplatkářství je velmi obtížně prokazováno, a proto lze nepochybně očekávat jeho značně vysokou latenci. Rovněž je zjevné, že nepřímé úplatkářství představuje skutkově podstatně komplikovanější případy, kdy zdánlivě neexistuje spojení mezi osobou přijímající úplatek a úřední osobou, která má být ovlivňována. V praxi tak činí problémy právě složité prokazování reálné možnosti ovlivnit rozhodování úřední osoby.[73]

---

[69] Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 4 Tz 23/80, č. 16/1981 Sb. rozh. tr.
[70] ŠÁMAL P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 – 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 3173
[71] Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 4 Tz 23/80, č. 16/1981 Sb. rozh. tr.
[72] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 11 Tz 25/86, č. 32/1987 Sb. rozh. tr.
[73] PAVLIŠOVÁ. R.; NOVÁK. M. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů* [online]. Transparency International: Praha, 2013 [cit. 1. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/

Ovšem problém obtížného dokazování, ale i předcházejícího odhalení a vyšetřování se nevztahuje pouze k trestnému činu nepřímého úplatkářství, ale obecně ke všem skutkovým podstatám úplatkářství. Problémům procesněprávního charakteru právě s tím souvisejícím se tak věnuje kapitola následující.

4. Orgány činné v trestním řízení zabývající se bojem s úplatkářstvím

Orgány činnými v trestním řízení podle § 12 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TŘ“) jsou policie, státní zastupitelství a soudy. Vzhledem k tomu, že odhalování a následné vyšetřování úplatkářských trestných činů je velice komplikované a vyžaduje úzkou specializaci a odbornou zdatnost, jsou v našem právním řádu zakotveny pouze specializované instituce v rámci Policie České republiky, které by se měly vyznačovat právě svou profesionalitou a kvalifikací zejména pro boj proti finanční kriminalitě a organizovanému zločinu, tedy oblastmi, kde je výskyt korupčního jednání ne snad nejvyšší, ale nepochybně pro společnost nejnebezpečnější, ohrožující samotné principy a základy demokratické společnosti. Ačkoliv instituce obdobné úzké specializace v rámci stupňů státních zastupitelství a soudů ještě nenašly v České republice své místo, objevují se alespoň snahy na jejich zavedení.

4.1 Policie

Působnost policie stanoví jednak zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Policii“), a pro oblast trestního řízení trestní řád. Mezi orgány činné v trestním řízení je dle již zmiňovaného ustanovení § 12 odst. 1 TŘ řazen rovněž policejní orgán, který vystupuje zejména ve stadiu, jež předchází řízení před soudem. Policejním orgánem se rozumí mimo jiné také útvar Policie České republiky. Policejních útvarů s působností na celém zemí České republiky rozlišujeme osm, ovšem já se budu ve své práci věnovat tomu nejrelevantnějšímu z hlediska úplatkářství, tedy Útvaru pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „ÚOKFK“).

4.1.1 Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování

Daný útvar byl zřízen dne 15. března 2003 nařízením Ministerstva vnitra č. 71/2001 jako útvar s celostátní působností, přičemž předmětnou problematikou se zabýval již od roku 1992, tehdy jako Služba na ochranu ekonomických zájmů. V současné době se věnuje prověřování a vyšetřování nejzávažnějších forem trestné činnosti (hospodářské,

finanční a korupce) a nahradil dva již zaniklé útvary, tedy Úřad finanční kriminality a ochrany státu služby kriminální policie a vyšetřování a Útvar pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti. Po zrušení Útvaru odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality (tzv. FIPO) 1. ledna 2007 přešla rovněž část jeho pracovníků na ÚOKFK, čímž se do funkční příslušnosti tohoto útvaru vrátila problematika praní peněz, výnosů z trestné činnosti a daňové kriminality.[74]

Útvar se dělí na 7 odborů, přičemž centrální pracoviště sídlí v Praze, a dalších 6 expozitur je dislokovaných v bývalých krajských městech, tedy v Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Brně a Ostravě. Jeho organizace je vyjádřena v obrázku níže.[75]

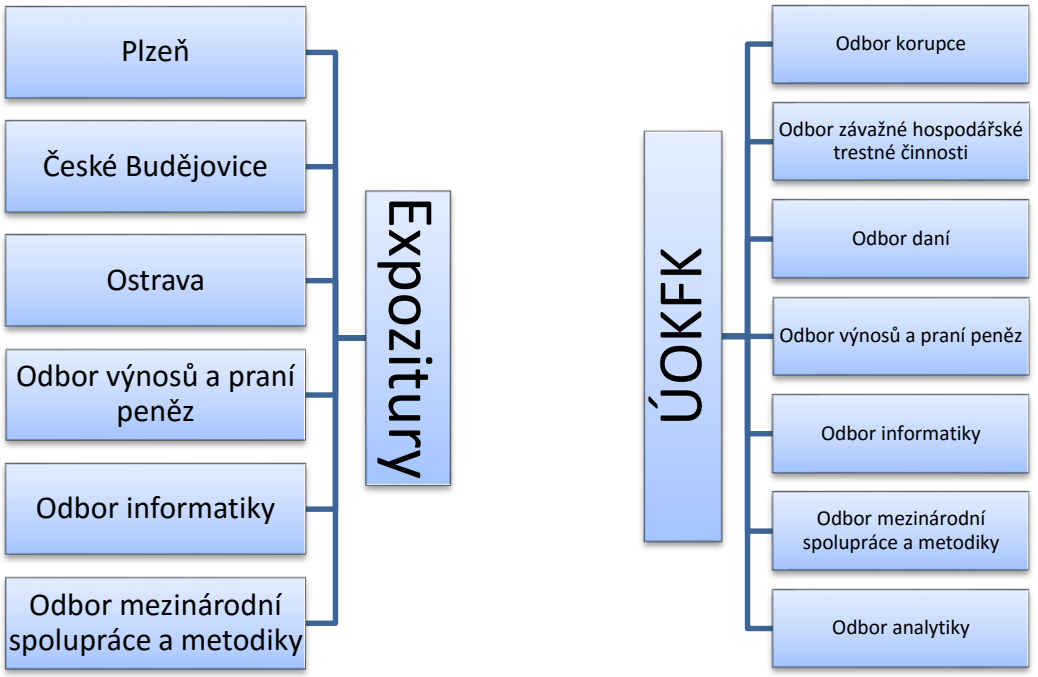

Obrázek 1: Organizace ÚOKFK

Útvar obecně vymezeno šetří, prověřuje a vyšetřuje úmyslné trestné činy, u nichž je k výkonu dozoru příslušný státní zástupce vrchního státního zastupitelství, s výjimkou trestných činů proti měně a platebním prostředkům (část druhá hlava VI. díl 1 TZ), trestné

[74] *Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování* [online]. [cit. 12. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.policie.cz/clanek/uokfk-skpv-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-skpv.aspx

[75] IBEHEJ, J. *Vyhodnocení činnosti ÚOKFK 2014* [online]. 12. 2. 2015 [cit. 12. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-cinnosti-uokfk-2014.aspx

činy soudců a státních zástupců a dalších ústavních činitelů, představitelů ústředních orgánů státní správy (v postavení ministra, náměstka ministra, ředitele úřadu a jeho zástupce), trestné činy představitelů územní samosprávy krajů v postavení hejtmana a jeho náměstka a trestné činy spáchané v souvislosti s legalizací výnosů z těchto trestných činů.[76]

Za zmínku nepochybně stojí také působnost Útvaru odhalování organizovaného zločinu (dále též jako „ÚOOZ"), jelikož nezřídka dochází k jejich vzájemné spolupráci,[77] ale rovněž k neshodám právě v působnosti.[78] ÚOOZ šetří, prověřuje a vyšetřuje zejména trestnou činnost organizovaných zločineckých skupin, zvlášť závažných a organizovaně páchaných trestných činů v oblastech násilných projevů, vydírání, nástražných výbušných systémů, nedovoleného obchodování se zbraněmi, výbušninami, vojenským materiálem, chemickými, biologickými, radioaktivními a ostatními vysoce nebezpečnými látkami a ostatními komoditami, nelegální migrace a obchodu s lidmi, krádeží motorových vozidel, terorismu a extremismu, financování terorismu (včetně trestných činů spáchaných v souvislosti s legalizací výnosů z těchto trestných činů).[79]

	Počet neukončených spisů	**Počet vyšetřujících policistů**
ÚOKFK	231	259
ÚOOZ	113	407

Tabulka 1: Porovnání zatížení policistů ÚOKFK a ÚOOZ k 1. 1. 2015

Zdroj: Vyhodnocení činnosti ÚOKFK 2014 [online]. 12. 2. 2015 [cit. 11. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-cinnosti-uokfk-2014.aspx

Jak je patrno z tabulky uvedené výše, jejich personální obsazení ovšem není srovnatelné, a tomu odpovídá také počet neukončených spisů. Ačkoliv lze pozorovat

[76] VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky, Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 12 – 29
[77] Viz. např. IBEHEJ, J.; HANTÁK P. *Tisková zpráva ke společné realizaci ÚOKFK a ÚOOZ* [online]. 2013 [cit. 11. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.policie.cz/clanek/web-informacni-servis-zpravodajstvi-tiskova-zprava-ke-spolecne-realizaci-uokfk-a-uooz.aspx
[78] Viz. např. ŠRÁMEK, D. *ÚOOZ se věnuje trestné činnosti, jež mu nepřísluší* [online]. 10. 9. 2014 [cit. 11. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.ceska-justice.cz/2014/09/uooz-se-venuje-trestne-cinnosti-jez-mu-neprislusi/
[79] VANGELI, B. *op. citace*, s. 12 – 29

občasné kritiky na neefektivnost vyšetřování ÚOKFK, považuji za nutné mít na paměti přetíženost daného útvaru a snažit se o efektivní změnu. Předmětem odborných debat by tak dle mého názoru mělo být zúžení působnosti speciálních vyšetřovacích útvarů, jakým je právě ÚOKFK. Domnívám se, že ke zkvalitnění jejich vyšetřování by svěření užšího okruhu případů nepochybně prospělo.

Jinou variantou řešení, která byla v minulosti již několikrát navrhována, ale nikdy k ní nebylo přistoupeno, je sloučení obou zmíněných útvarů. K danému kroku se uchýlila i Slovenská republika, kde v prosinci roku 2012 došlo ke vzniku Národné kriminálne agentúry Prezídia Policajného zboru jakožto nástupnického útvaru do té doby dvou samostatných úřadů boje proti korupci a boje proti organizované kriminalitě. Důvodem bylo zvýšení efektivity na úseku boje proti nejzávažnějším formám trestné činnosti.[80] Ačkoliv připouštím, že by daná změna mohla přispět k řešení problémů v působnosti, domnívám se, že tato alternativa je spíše politického rázu, a v konečném důsledku by neměla žádný vliv na zefektivnění vyšetřování.

Nesporně zajímavé pojetí obdobného protikorupčního útvaru lze také pozorovat v Lotyšsku, jež zřídilo roku 2002 Úřad pro prevenci a boj s korupcí (dále jen jako „KNAB“). Jedná se o víceúčelovou protikorupční agenturu s podporou policejních složek. Disponuje rozsáhlými pravomocemi v oblasti vyšetřování i stíhání, a ačkoliv vykazuje velmi profesionální přístup a skutečné odhodlání prosazovat pravidla týkající se střetu zájmů, podle třetí hodnotící zprávy GRECO oplývá stávající systém několika institucionálními nedostatky.[81] Jednak KNAB přímo podléhá předsedovi vlády, jmenování a odvolávání jeho ředitele provádí parlament na doporučení vládního kabinetu a jednak rozpočet KNAB navrhuje a schvaluje parlament, tedy ti samí lidé, které může KNAB potenciálně vyšetřovat. Pro čtvrté kolo hodnocení GRECO tak bylo Lotyšsku doporučeno, aby byla přijata opatření vedoucí k posílení nezávislosti KNAB, jež zajistí, že bude moci vykonávat své funkce nezávisle a nezaujatě.[82]

---

[80] *Národná kriminálna agentura* [online]. 2012 [cit. 20. 9. 2015]. Dostupné z: http://www.minv.sk/?NAKA
[81] *Second Compliance Report on Latvia – Greco RC- III (2012) 13E* [online]. 2012 [cit. 12. 7. 2015]. Dostupné z: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3%282012%2913_Second%20Latvia_EN.pdf
[82] FRANKOVÁ, L. *Souhrnný výzkum zemí EU z hlediska institucionálních mechanismů vymahatelnosti v oblasti střetu zájmů* [online]. 2014 [cit. 12. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2014/07/oziveni_analyza_stret_zajmuEU_cz_03-1.pdf

Přestože je KNAB považován za jednu z nejdůvěryhodnějších státních institucí v Lotyšsku, já pokládám dané pojetí za značně nevhodné a v naprostém rozporu s principy dělby moci. Dle mého názoru je nemyslitelné a nepřípustné, aby útvar disponující vyšetřovacími pravomocemi v oblasti střetu zájmů podléhal předsedovi vlády.

Ačkoliv lze tedy v české právní úpravě poukázat na několik nedostatků zejména v oblasti působnosti daných policejních útvarů zabývajících se úplatkářstvím, je nutné akcentovat, že celkové institucionální pojetí je zcela v souladu s přijatými mezinárodními závazky, a tamní systém tak může i přes své drobné vady fungovat dostatečně efektivně a zejména nezávisle.

4.2 Státní zastupitelství

Působnost státního zastupitelství v trestním řízení je stanovena čl. 80 odst. 1 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 4 a § 5 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státním zastupitelství“).

Státní zástupce má významné postavení v trestním řízení, jelikož má jako jediný oprávnění k podání obžaloby. Vlastní činnost státního zástupce lze podle J. Jelínka rozdělit na několik úseků. Jednak státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, tedy dbá o to, aby všechny trestné činy byly zjištěny, a stíhá osoby, které je spáchaly. Jednak zabezpečuje výkon spravedlnosti do okamžiku podání obžaloby, a to zejména tím, že vykonává dozor nad zachováním zákonnosti, činí meritorní rozhodnutí v přípravném řízení a rozhoduje o použití některých tzv. operativně pátracích prostředků (povoluje předstíraný převod, sledování osob a věcí, při němž mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, a státní zástupce vrchního státního zastupitelství předkládá soudci vrchního soudu návrh na použití agenta). Nutno podotknout, že zejména v případech odhalování a vyšetřování úplatkářských trestných činů je použití operativně pátracích prostředků kruciální a obzvláště efektivní. Třetí významnou oblastí činnosti státního zástupce je jeho účast na řízení před soudem ve funkci žalobce, jenž má postavení strany. Posledním úsekem je potom dle § 4 zákona o státním zastupitelství „*dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného*

léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy a v jiných místech, kde je omezována osobní svoboda.“[83]

4.2.1 Specializované státní zastupitelství

Vysoce aktuální je otázka novelizace zákona o státním zastupitelství.

Návrhem nového zákona o státním zastupitelství se zabývá již několikátý ministr spravedlnosti. Podle současného ministra spravedlnosti R. Pelikána si chystaný zákon klade za cíl posílení nezávislosti státních zástupců, zrušení vrchních státních zastupitelství v Praze a v Olomouci, a zavedení nového speciálního zastupitelství pro řešení velkých hospodářských a korupčních případů, jenž by měl sdružovat elitu státních zástupců a odborníků. Za zdůraznění stojí jistě skutečnost, že takovéto speciální zastupitelství by mělo disponovat plnou nezávislostí. § 26 odst. 3 návrhu zákona o státním zastupitelství totiž stanovuje, že *„Dohled nad postupem Speciálního státního zastupitelství se nevykonává.“*[84]

Tato pasáž návrhu, podle které by neměl být vykonáván dohled nad takzvaným protikorupčním speciálem, vzbudila pochopitelně nejvíce kritiky. Já se domnívám, že pokud by takovýto útvar vznikl, rozhodně by se neměl stát nekontrolovatelným. Vzhledem k tomu, že by řešil právě kauzy úplatkářství a obecně korupce, nepovažuji za vhodné soustředění takové moci do rukou hrstky, ať už jakkoliv „elitních“, státních zástupců a expertů. Za úvahu by tak dle mého názoru stálo svěřit dohled nad ním Nejvyššímu státnímu zastupitelství, ačkoliv jeho moc by se tak posílila nejen oním zrušením vrchních státních zastupitelství, nýbrž i tímto počinem, což rovněž nepovažuji za ideální řešení.

Přestože se neztotožňuji s poněkud radikálními a podle mě neprofesionálními názory Z. Koudelky, že zavedení protikorupčního speciálního státního zastupitelství je *„projevem centralistické namyšlenosti, že lidé v Praze, kteří obsadí nový úřad s vysokými platy, jsou lepší než státní zástupci na krajích a okresech,“*[85] domnívám se, že jeho zřízení opravdu není v České republice nezbytné. Jsem toho názoru, že odborníci na příslušnou

---

[83] JELÍNEK, J. a kol: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 226 - 231

[84] *Návrh zákona o státním zastupitelství* [online]. 12. 10. 2015 [cit. 21. 10. 2015]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=KORN9V5BF717

[85] KOUDELKA, Z. *Nový zákon o státním zastupitelství - zpolicejnění státního zastupitelství*. [online] 25. 4. 2015 [cit. 14. 7. 2015]. Dostupné z: http://blog.aktualne.cz/blogy/zdenk-koudelka.php?itemid=25135

problematiku by měli působit na každém státním zastupitelství alespoň na úrovni kraje. Jejich soustředění do pouze jednoho „speciálu“, a to ještě s velmi široce vymezenou působností, nemůže podle mého názoru efektivně fungovat, povede v důsledku k jeho přetížení a jeho smysl tak nebude naplněn. Navíc pokládám za nešťastnou změnu soustavy státního zastupitelství spočívající ve zrušení vrchních státních zastupitelství, čímž dojde nejen k posílení moci Nejvyššího státního zastupitelství, ale rovněž k diskrepanci se soustavou soudní.

Nadto je namístě podotknout, že v rámci Vrchního státního zastupitelství v Praze a Olomouci již v současné době jsou zřízeny specializované odbory závažné hospodářské a finanční kriminality, tzv. šesté odbory, které podle § 15 vyhlášky č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, vykonávají dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení mimo jiné rovněž ve věcech korupce.

Proto ačkoliv je naprosto nezbytné disponovat policejním útvarem specializovaným na dané kauzy, ve státním zastupitelství tuto potřebu jednoho „speciálu“ nepozoruji, a to ani přes konsistentní snahy o jeho zřízení.

Pro ilustraci daných opětovných snah o zavedení specializovaného státního zastupitelství uvedu ještě jeden návrh, a to poslankyně O. Havlové, která rovněž doporučuje zavedení třístupňové soustavy státního zastupitelství zrušením vrchních státních zastupitelství a zřízení Speciálního státního zastupitelství či Úřadu pro potírání korupce a závažné majetkové a hospodářské trestné činnosti (v návrhu zákona se objevují různé názvy daného útvaru, přičemž je nejasné, který z nich má vzniknout), jenž by byl zaměřen na vyšetřování a na zastupování veřejné žaloby ve věcech taxativně vymezených, konkrétněji v případech závažné majetkové a hospodářské trestné činnosti se škodou nejméně 500 mil. Kč a korupčního jednání.[86] Vláda zaujala s předloženým návrhem dne 22. 4. 2015 zamítavé stanovisko, a to zejména z důvodu legislativně-technických nesrovnalostí a nespočtu nedokonalostí.

Pro zřízení specializovaného státního zastupitelství v České republice bývá jeho zastánci často argumentováno úpravou fungující právě na Slovensku, kde je již několik let zřízen Úrad špeciálnej prokuratury jakožto organizační složka Generální prokuratury.

---

[86] Nový zákon o státním zastupitelství, sněmovní tisk č. 432 [online]. 2015 [cit. 13. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=432

S tím souvisí rovněž zřízení Špeciálného súdu ke dni 1. září 2004, jenž neměl dlouhého trvání. Ústavní soud Slovenské republiky totiž nálezem ze dne 20. května 2009 rozhodl, že jeho zřízení nebylo v souladu se slovenskou Ústavou. Z toho důvodu vznikl Špecializovaný trestný súd, na nějž tak zčásti přešla působnost Špeciálného súdu. Tedy sice se stále jeho působnost vztahuje na trestné činy korupce, ovšem rozšířila se i o jiné trestné činy s korupcí nesouvisející.[87] Nadále však v těchto institucích platí podle M. Benešové vysoká rozpracovanost, minimální výslednost, neefektivnost, a z Úradu špeciálnej prokuratury se stalo politikum.[88] Stejný názor je ostatně obsažen také v Analýze vzniku a působení Špeciálneho súdu a Úradu špeciálnej prokuratúry, kde je přímo vysloveno, že „*efektivnost jejich činnosti nesplnila očekávání ani největších optimistů.“* [89]

4.3 Soudy

Základní úkoly soudnictví určuje hlava čtvrtá Ústavy a blíže je rozvádí zákon č. 6/2006 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů.

Rozhodováním soudů v trestních věcech je uskutečňován ústavní princip, že jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy [čl. 90 odst. 1 Ústavy, čl. 40 odst. 1 zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)]. Tento princip vychází z poslání soudnictví poskytovat zákonem stanoveným způsobem ochranu právům, a to pro trestněprávní oblast. Jen zákon potom stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, ale rovněž i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit (čl. 39 Listiny).[90]

Při projednávání trestních věcí soud rozhoduje také o řadě jiných důležitých otázek, například o uložení ochranných opatření, vazbě, o odposlechu telekomunikačního provozu, domovní prohlídce a podobně.

---

[87] § 14 zák. č. 291/2009 Z. z. o Špecializovanom trestom súde a o zmene a doplnení niektorých zákonov
[88] JEMELÍK, Z. *JUSTICE: Benešová proti zákonu o státním zastupitelství* [online]. 22. 5. 2014 [cit. 15. 7. 2015]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/justice-benesova-proti-zakonu-o-statnim-zastupitelstvi-pe2-/p_politika.aspx?c=A140521_194421_p_politika_wag
[89] *Analýza vzniku a pôsobenia Špeciálneho súdu a Úradu špeciálnej prokuratúry a legislatívne východiská riešenia ich ďalšej existencie, postavenia a pôsobnosti* [online]. [cit. 15. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-4243?prefixFile=m
[90] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 – 156, Komentář.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 272

Zřízení speciálního trestního soudu tak, jak je tomu právě na Slovensku nepovažuji za vhodné z důvodů uvedených výše. Rovněž vláda ve své Analýze možností změn místní příslušnosti orgánů činných v trestním řízení v případech souvisejících s trestnou činností ve státní správě a místní samosprávě uvádí, že ačkoliv nelze dovodit explicitní zákaz, zřízení specializovaného soudu je i z hlediska organizačních a procesních požadavků ústavně právní síly pokládáno za rizikové.[91]

Možným řešením by bylo vzhledem ke společenské závažnosti dané trestné činnosti stanovení věcné příslušnosti krajských soudů u úplatkářských kauz i v těch případech, kde jsou v současnosti příslušné soudy okresní.

[91] *Analýza možností změn místní příslušnosti orgánů činných v trestním řízení v případech souvisejících s trestnou činností ve státní správě a místní samosprávě* [online]. [cit. 15. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Analyza-moznosti-zmen-mistni-prislusnosti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni-.pdf

5. Právní nástroje podporující efektivní odhalování a dokazování úplatkářství

Za předpokladu, že orgány činné v trestním řízení, resp. policejní orgán, přímo nespolupracují s osobou, která je jednou ze zúčastněných stran korupčního jednání, je vlastní odhalování trestných činů úplatkářských velice komplikované a časově náročné. Jak bylo uvedeno, hlavní příčinou je nepochybně absence poškozeného, který by případnou danou trestnou činnost oznamoval. Jak již bylo vysvětleno v kapitole 2, osoby poskytující nebo přijímající úplatky se zpravidla necítí být poškozeni a nemají tak zájem danou trestnou činnost oznamovat. Proto je nutné jednak zavádět instituty, které budou odhalování a dokazování úplatkářství usnadňovat, a jednak pokládám za nezbytné efektivněji využívat takové instituty, jež se v našem prvním řádu za tímto účelem již vyskytují.

Pro odhalování a pozdější dokazování tohoto trestního jednání tak bývají většinou využívány méně obvyklé postupy a činnosti, jejichž použití orgánům činným v trestním řízení umožňuje zákon o Policii ČR a trestní řád.

5.1 Zákon o Policii ČR

Pro odhalování trestných činů úplatkářství je klíčový § 69 zákona o Policii ČR, který ve svém odst. 1 opravňuje policistu před zahájením úkonů trestního řízení z vlastní iniciativy nebo na základě podnětu jiné osoby anebo orgánu za účelem získání poznatků o trestné činnosti vyhledávat, odhalovat, a je-li to třeba, i dokumentovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.

Tento odstavec daného ustanovení představuje zákonné vymezení operativně pátrací činnosti, tedy takové činnosti policie, jež spočívá v získávání poznatků svědčících o přípravě či spáchání protiprávního jednání, o jehož trestněprávní povaze ale policie v okamžiku získání poznatků nemá dostatek informací, které by umožňovaly zahájení úkonů v trestním řízení. Policista při získávání takových poznatků o trestné činnosti nemá

povinnost čekat na vnější podnět, naopak, je povinen postupovat z úřední povinnosti, tedy z vlastní iniciativy.[92]

Součástí proaktivní práce policie při odhalování latentních trestných činů je nepochybně působení v zájmovém prostředí, kterým se podle § 70 zákona o Policii ČR rozumí takové prostředí, ve kterém *„lze důvodně předpokládat získání poznatků důležitých pro zamezování, odhalování a dokumentování trestných činů, ke zjišťování jejich pachatelů a k předcházení těmto trestným činům.“* Policista tak zastíráním reálného účelu své činnosti aktivně vyhledává, dokumentuje a vyhodnocuje poznatky o daném zájmovém prostředí a rovněž o osobách v něm se pohybujících. Získávání takových poznatků je smyslem daného institutu.

V rámci této činnosti je policista oprávněn využívat podpůrné operativně pátrací prostředky, kterým bude věnována pozornost v následujících řádcích.

Dle § 72 zákona o Policii ČR je policista oprávněn používat při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s trestním řízením a se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby podpůrné operativně pátrací prostředky, kterými jsou informátor, krycí prostředky (tj. krycí doklady a konspirativní prostředky), zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky.

Informátorem se dle § 73 zákona o Policii ČR rozumí fyzická osoba, která poskytuje policii informace a služby tak, aby nebyla vyzrazena její spolupráce s policií. Jedná se tak většinou o osobu, která se pohybuje v určitém kriminálním zájmovém prostředí, a její informace se tak mohou stát podkladem pro zahájení úkonů trestního řízení. Zejména u tohoto druhu kriminality je práce s informátory základním kamenem operativně pátrací činnosti. Jistou motivací k dané kooperaci s policií může být jistě finanční nebo věcná odměna, kterou je dle odst. 2 daného ustanovení možné informátorovi za jeho činnost poskytnout. Tyto odměny jsou poskytovány z peněz, jež představují součást státního rozpočtu. K danému slouží jiný podpůrný operativně pátrací prostředek rozebraný níže, a to zvláštní finanční prostředky.

Na základě následujícího ustanovení, tedy § 74 zákona o Policii ČR, se krycím prostředkem se rozumí „*věc včetně krycího dokladu, prostor nebo činnost sloužící k*

---

[92] VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky, Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 297 – 300

zastírání skutečné totožnosti osoby, k zabránění vyzrazení její činnosti nebo k zastírání činnosti policie.“ Může se jednat jednak typicky o dopravní prostředky, jednak o explicitně zmíněné krycí doklady, které budou obecně používány zejména policisty působícími v zájmovém prostředí, operativci věnující se operativně pátrací činnosti a samozřejmě policisty v postavení agenta dle trestního řádu. Úprava krycích dokladů je obsažena v § 75 citovaného zákona, a představuje ve vztahu k § 74 úpravu speciální.

Dalším podpůrným operativně pátracím prostředkem je zabezpečovací technika, jíž se zabývá § 76 zákona o Policii ČR. Stanovuje, že se jí rozumí „*technické prostředky, zařízení a jejich soubory používané za účelem předcházení nebo odstranění ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti.“*

Zvláštními finančními prostředky se rozumí podle § 77 zákona o Policii ČR takové vyčleněné finanční prostředky, jež jsou používány k úhradě některých výdajů jednak v souvislosti se získáváním poznatků o trestné činnosti, jednak ve spojitosti s používáním podpůrných operativně pátracích prostředků (například již zmíněného informátora), ale rovněž v souvislosti s používáním operativně pátracích prostředků podle trestního řádu či se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby.

Závěrem této podkapitoly chci upozornit na to, že podpůrné operativně pátrací prostředky je nezbytné diferencovat od operativně pátracích prostředků dle ustanovení trestního řádu § 158b−158f TŘ, tj. předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta. Ty představují na rozdíl od podpůrných operativně pátracích prostředků instituty trestního práva procesního, jež je možné použít pouze za podmínek a s příslušnými povoleními dle TŘ. Jejich bezprostředním účelem je opatřit důkazy použitelné v trestním řízení, zatímco zmíněné podpůrné operativně pátrací prostředky jsou instituty práva policejního, které spíše nasazení operativně pátracích prostředků trestního řádu umožňují a podporují, než aby jejich bezprostředním účelem bylo opatření důkazu pro trestní řízení.[93]

[93] VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky, Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 307

5.2 Trestní řád

5.2.1 Operativně pátrací prostředky

Operativně pátrací prostředky představují jedny z nejvýznamnějších institutů, jež napomáhají boji s úplatkářstvím a úspěšně se podílejí na odhalování a objasňování této trestné činnosti. Podle § 158b TŘ je možné je využívat pouze v řízení o úmyslném trestném činu. Při použití těchto prostředků je nutné dbát rovněž na dodržení zásady subsidiarity, jež je zakomponována do § 158b odst. 2 TŘ formulací *„Tyto prostředky je možné použít jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztížené.“* Odstavec třetí potom umožňuje použít zvukové, obrazové a jiné záznamy získané zákonným využitím operativně pátracích prostředků jako důkaz v trestním řízení. Trestní řád obsahuje taxativní výčet operativně pátracích prostředků v § 158b, kdy stanovuje, že se jimi rozumí předstíraný převod, sledování osob a věcí, a použití agenta.

Předstíraný převod je podle § 158c TŘ *„předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci, k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení, jejíž držení je nepřípustné, která pochází z trestného činu, nebo která je určena ke spáchání trestného činu.“* Pro účely dané diplomové práce je potřeba soustředit pozornost na věci, jež pochází z trestného činu nebo jež jsou ke spáchání trestného činu určeny, neboť právě sem lze zařadit úplatek. Předstíraný převod proto bude mít podobu sledovaného předání úplatku. Podle J. Chmelíka se tak jedná o jeden z nejúčinnějších důkazních prostředků pro dokazování úplatkářství.[94] Předstíraný převod může být proveden pouze na základě písemného povolení státního zástupce. Nesnese-li věc odkladu, umožňuje trestní řád uskutečnění předstíraného převodu i bez povolení. V daném případě je však policejní orgán povinen o povolení bezodkladně dodatečně požádat, a pokud povolení do 48 hodin neobdrží, je povinen provádění předstíraného převodu ukončit a informace, jež se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.

Sledování osob a věcí lze podle § 158d TŘ definovat jako *„získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky.“* Trestním řádem je rozlišováno obecné sledování osob a věcí dle odstavce 1 (uskutečnění

[94] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství.* Praha: Linde, 2011, s. 144

je pouze na posouzení policejního orgánu, zjištěné poznatky nejsou technicky dokumentovány), dále sledování podle odstavce 2, při němž dochází k pořizování zvukových, obrazových nebo jiných záznamů (to je možné uskutečnit pouze na základě písemného povolení státního zástupce, v neodkladných případech i bez něj), a sledování, jímž má být zasahováno do některých ústavně chráněných práv a svobod občanů (to lze provést pouze s předchozím písemným povolením soudce).

Ačkoliv J. Chmelík ve své publikaci dle mého názoru poměrně nekompromisně uvádí, že *„sledování osob a věcí podle § 158d TŘ v trestním řízení vedeném pro tzv. korupční trestné činy není využíváno,"*[95] s jeho výrokem musím nesouhlasit. Ze závěrů Analýzy odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR (dále jen „analýza odposlechů a sledování") za rok 2013 totiž vyplývá, že za rok 2013 bylo nařízeno v kauzách úplatkářství celkem 233 úkonů sledování osob a věcí (to činí téměř 30% všech úkonů sledování nařízených u trestné činnosti proti veřejnému zájmu).[96] Přihlédnu-li navíc k faktu, že policejní statistika za rok 2013 uvádí 282 zjištěných trestných činů úplatkářství, výše zmíněný počet úkonů v daných kauzách podle mě není zanedbatelný. Vzhledem k tomu, že citovaná Chmelíkova publikace byla vydána roku 2011, nahlédla jsem do policejních statistik a analýz odposlechů a sledování rovněž za rok 2009 a 2010. Ty dospívají k obdobnému závěru, tedy ačkoliv uvádí podstatně nižší počet úkonů sledování než v roce 2013, nejedná se o četnost nulovou.[97,98] Daná argumentace je podpořena rovněž Analýzou efektivity Policie ČR při provádění úkonů trestního řízení v oblasti trestných činů korupce z roku 2011, kde je vyzdvihován význam operativně pátracích prostředků, včetně institutu sledování osob a věcí v souvislosti s poměrně vysokým procentem úspěšnosti při usvědčování pachatele.[99]

---

[95] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde, 2011, s. 145

[96] *Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2013* [online]. 6. 6. 2014, s. 92 [cit. 11. 8. 2015]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx

[97] *Analýza odposlechů a sledování osob a věcí dle trestního za rok 2010* [online]. 31. 5. 2011, s. 108 [cit. 11. 8. 2015]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/analyza-odposlechu-a-sledovani-osob-a-veci-dle-trestniho-radu-za-rok-2010.aspx

[98] *Analýza odposlechů a sledování osob a věcí dle trestního řádu za rok 2009* [online]. 31. 5. 2010, s. 118 [cit. 11. 8. 2015]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-odposlechu-za-rok-2009-pdf.aspx

[99] *Analýza efektivity Policie ČR při provádění úkonů trestního řízení v oblasti trestných činů korupce,* [online]. 2011 [cit. 11. 8. 2015]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-efektivnosti-korupce-pdf.aspx

Posledním operativně pátracím prostředkem je použití agenta, jež je upraveno v § 158e TŘ. Toto ustanovení umožňuje použití agenta mimo jiné právě pro trestné činy přijetí úplatku dle § 331 TZ, podplacení dle § 332 TZ a nepřímého úplatkářství podle § 333 TZ. Agentem je příslušník Policie ČR nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů, jenž plní úkoly uložené mu řídícím policejním orgánem a vystupuje zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti. Použití tohoto operativně pátracího prostředku povoluje na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství soudce vrchního soudu. V případě sofistikovaného úplatkářství si však lze jen těžko představit jeho efektivní využití, které by nehraničilo s řízenou provokací.

5.2.2 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Dalším využívaným nástrojem v boji s úplatkářstvím je zajišťovací institut, jenž je svou povahou velice blízký operativně pátracím prostředkům, tedy odposlech a záznam telekomunikačního provozu. Jeho úprava je obsažena v § 88 a § 88a TŘ, a využití tohoto institutu představuje přípustný zásah do základního práva upraveného v článku 13 Listiny, tedy že *„nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.“*

Dle § 88 odst. 1 TŘ lze odposlech a záznam telekomunikačního provozu nařídit tehdy, je-li vedeno trestní řízení pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, nebo pro některý z taxativně vyjmenovaných trestných činů nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva. Právě prostřednictvím této poslední varianty je možné aplikovat odposlech a záznam telekomunikačního provozu i na trestné činy úplatkářství, a to na základě Trestněprávní úmluvy o korupci a Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, jež Českou republiku zavazují k postihu úplatkářství.[100]

[100] Příloha č. 1 k Analýze odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle TŘ a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2013, *Trestné činy, u nichž zákon umožňuje provedení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 TŘ* [online]. 6. 6. 2013 [cit. 11. 8. 2015]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/soubor/priloha-1-k-cj-ppr-102-31-cj-2014-990390-mzn-sml-zlociny-a-vyjmenovane-tc-pdf.aspx.

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu nařizuje podle odstavce 2 daného ustanovení předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce, a to písemným odůvodněným příkazem, jenž mimo jiné obsahuje i odkaz na příslušnou mezinárodní smlouvu. Nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu je možné pouze pokud lze důvodně předpokládat, že jím budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení, a pokud sledovaného účelu není možné dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztížené. Zákon však explicitně zakazuje provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným. Jestliže policejní orgán zjistí při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen takový záznam bezodkladně zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.

Co se týká využití záznamu telekomunikačního provozu jako důkazu, podle § 88 odst. 6 TŘ je nutné k němu připojit protokol s uvedením místa, času, způsobu a obsahu provedeného záznamu, jakož i údaj o osobě, jež záznam pořídila. Rovněž je možné užít záznam jako důkaz v jiné trestní věci, než je ta, v níž byl odposlech a záznam telekomunikačního provozu proveden, a to za podmínky, že je v této jiné věci vedeno trestní stíhání pro trestný čin uvedený v § 88 odst. 1 TŘ nebo pokud s tím účastník odposlouchávané stanice souhlasí.

Z výše citované Analýzy odposlechů a sledování vyplývá, že z hlediska počtu úkonů dle § 88 odst. 1 TŘ následují po toxikomanii a násilné trestné činnosti odposlechy použité na trestnou činnost proti veřejnému zájmu. Z nich potom značnou část (konkrétně 26, 3%) tvoří odposlechy právě v kauzách úplatkářství, a to z nadpoloviční většiny využívány ÚOKFK.[101]

[101] *Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2013* [online]. 6. 6. 2014, s. 55 [cit. 11. 8. 2015]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx

6. Návrhy de lege ferenda

6.1 Institut účinné lítosti v oblasti úplatkářství

V dříve platném trestním zákonu č. 140/1961 Sb., který byl účinný do 31. 12. 2009, bylo zakomponováno ustanovení § 163 o účinné lítosti ve věcech úplatkářství. Jeho smyslem bylo zvýšit efektivnost při odhalování korupce ve veřejném životě, a to zejména tím, že motivoval k okamžitému oznámení trestné činnosti ty občany, kteří úplatek poskytli nebo jej slíbili, protože o něj byli požádáni.[102] Zákonodárce tehdy formuloval podmínky beztrestnosti následujícím způsobem: „*Trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§ 162) zaniká, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně bez odkladu oznámení prokurátoru nebo bezpečnostnímu orgánu.“*

Dané ustanovení prošlo od roku 1962 dvěma změnami. K první novelizaci došlo zákonem č. 290/1993 Sb., účinným od 1. 1. 1994, který změnil označení orgánů, jimž lze učinit oznámení. Jednalo se o novelizaci nepodstatnou a v zásadě pouze terminologickou. Byla jí nahrazena slova prokurátor a bezpečnostní orgán slovy státní zástupce a policejní orgán.

Druhá změna, provedená zákonem č. 122/2008 Sb. s účinností od 1. 7. 2008, již byla podstatně významnější. Reagovala jednak na problémy s interpretací slovního spojení „bez zbytečného odkladu“, jednak na doporučení GRECO a OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj). Přidáním slov „vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům“ před slova „bez zbytečného odkladu“ došlo ke zdůraznění skutečnosti, že zákonem požadovaná bezodkladnost je tak vázána rovněž na osobní poměry pachatele, nikoliv jen na objektivní okolnosti.[103]

Z hodnotících zpráv GRECO, jež byly vypracovány vůči jiným hodnoceným státům, vyplývá, že v případě zvláštního případu účinné lítosti v korupčních trestných činech, který byl účinný do 31. 12. 2009, by mohla být jako sporná vnímána skutečnost, že k zániku trestní odpovědnosti docházelo automaticky, obligatorně a bez kontroly a

---

[102] ŠÁMAL, P.; PÚRY, F.; RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář. II. díl.* 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1010

[103] GŘIVNA, T.; HORNÍK, J. Využití účinné lítosti pro korupční trestné činy. *Trestněprávní revue.* 2012, roč. 11, č. 7 - 8, s. 157 - 164

rozhodnutí soudu.[104] Skupina hodnotitelů GRECO (GET – GRECO Evaluation Team) ve své zprávě uvádí, že § 163 trestního zákona může zacházet až příliš daleko jako možný nástroj umožnění stíhání trestných činů korupce, kde by se jinak obtížně získávaly důkazy. GET je totiž toho názoru, že správný postup osoby, které byl nabídnut úplatek, nebo jež byla o úplatek požádána, je odmítnout takové jednání a danou událost oznámit.[105]

Pracovní skupina OECD pak ve své hodnotící zprávě o podplácení v mezinárodních podnikatelských transakcích, jež byla schválena na plenárním zasedání v Paříži ve dnech 24. až 27. 10. 2006, uznala, že institut účinné lítosti představuje důležitý nástroj ke zvýšení oznamování tuzemského úplatkářství. Ovšem jeho využití v případech zahraničního podplácení by mohlo mít podle ní za následek zmaření účelu Úmluvy OECD o boji proti podplácení veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích.[106]

Z toho důvodu bylo České republice doporučeno upravit svou legislativu způsobem, který v případech podplácení zahraničních veřejných činitelů vylučuje obhajobu „účinnou lítostí". Pracovní skupina argumentovala tím, že v případě tuzemského podplácení může Česká republika stíhat svého veřejného činitele, který požadoval úplatek, zatímco v případě zahraničního podplácení takové stíhání, ať v zahraničí nebo v České republice, není zaručeno.[107] Tomuto požadavku bylo vyhověno doplněním věty za středníkem.

Novelizované ustanovení tak znělo následovně: „*Trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§ 162) zaniká, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen*

---

[104] PŘEPĚCHALOVÁ, K.; FOREJT, P.; RŮŽIČKA, M. Účinná lítost ve věcech úplatkářství do právního řádu ČR?. *Právní rádce.* 2011, roč. 19, č. 12, s. 41 - 48

[105] GRECO: DEPARTMENT OF CRIME PROBLEMS. *Evaluation Report on the Czech Republic – Greco Eval I Rep, 11E Final* [online]. 2002 [cit. 6. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round1/GrecoEval1%282002%2911_CzechRepublic_EN.pdf

[106] Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions, publikována pod č. 25/2000 Sb. m. s. Členskými státy OECD a některými nečlenskými státy vyjednána v průběhu let 1996-97 jako jeden z nástrojů celosvětového boje proti korupci. Úmluva vstoupila v platnost 15. února 1999, a pro ČR vstoupila v platnost 21. března 2000. Je úzce zaměřena na aktivní úplatkářství zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích.

[107]OECD: DIRECTORATE FOR FINANCIAL AND ENTERPRISE AFFAIRS. *Czech republic: phase 2, Report on the application of the convention on combating bribery of foreign public officials in international business transactions and the 1997 recommendation on combating bribery in international business transactions* [online]. 2006, s. 37 [cit. 4. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/anti-briberyconvention/37727436.pdf

proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně a vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; to neplatí, byl-li úplatek poskytnut nebo slíben v souvislosti s výkonem pravomoci veřejného činitele uvedeného v § 162a odst. 2 písm. a) až c) nebo písm. d), jde-li o veřejného činitele zastávajícího funkci v podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát.“

Trestní zákoník však institut účinné lítosti nepřevzal, a již záhy po nabytí jeho účinnosti se objevily názory, podle nichž by mělo být zvláštní ustanovení o účinné lítosti do trestního zákoníku znovu zavedeno. To se však nepodařilo prosadit ani přes návrhy skupiny poslanců v roce 2011, se kterými vláda ve svém stanovisku jasně vyjádřila nesouhlas. Důvodem byla skutečnost, že se tato úprava stala předmětem kritiky orgánů mezinárodních organizací pověřených kontrolou plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv v oblasti boje proti korupci, zejména z Trestněprávní úmluvy o korupci[108] a z Úmluvy o boji proti podplácení veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích. Vláda argumentovala rovněž nedostatečným využitím institutu v praxi.[109]

V této souvislosti nepochybně stojí za pozornost analýza institutu účinné lítosti v korupčních kauzách,[110] jež byla svěřena Ministerstvu vnitra ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti. Daná analýza tento názor s vládou sdílí a vyslovuje, že počet využití zvláštního ustanovení o účinné lítosti byl velice nízký, a to i v porovnání s jinými způsoby získávání poznatků o korupci. Navíc autoři analýzy uzavírají, že dané ustanovení nesplnilo svůj účel a nevedlo ke zjednodušení postihu korupce.

Přesto se domnívám, že uvedené důvody pro nezačlenění účinné lítosti do trestního zákoníku nejsou dostatečně přesvědčivé.

K prvnímu argumentu vlády považuji za nezbytné podotknout, že žádná z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, nevylučuje aplikaci účinné lítosti. Navazuji tak na to, co již bylo zmíněno výše, tedy že OECD nedoporučovala úplné

---

[108] Č. 70/2002 Sb. Přijata Radou Evropy ve Štrasburku dne 27. 1. 1999, vstoupila v platnost (i pro Českou republiku) 1. 7. 2002, jejím účelem je boj proti korupci ve veřejném i soukromém sektoru.

[109] Stanovisko vlády k návrhu zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., sněmovní tisk 345/1 [online]. 2011 [cit. 4. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?ct=345&ct1=1&o=6

[110] *Analýza institutu účinné lítosti v korupčních kauzách ze dne 1. 2. 2012* [online]. 2012 [cit. 4. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2011_2012/A2a---analyza-ze-dne-1--unora-2012---predlozeno-vlade.pdf

vyloučení účinné lítosti u trestných činů podplacení a nepřímého úplatkářství, nýbrž vyloučení jen v případech zahraničních veřejných činitelů. Ani Trestněprávní úmluva o korupci nezavazuje k vyloučení možnosti účinné lítosti u korupčních trestných činů. Jestliže by tomu tak skutečně bylo, považuji za zcela nepochopitelné, proč nebylo dané ustanovení vypuštěno z trestního zákona již v roce 2002.

Pro úplnost doplním, že ani třetí z nejvýznamnějších mezinárodních smluv na poli boje proti korupci, tedy Úmluva OSN proti korupci,[111] neobsahuje žádné ustanovení zakazující aplikaci účinné lítosti. Ba právě naopak, ve svém čl. 30 odst. 9 stanovuje, že „***žádná ustanovení této Úmluvy se nedotýkají zásady, že popis*** *skutkových podstat trestných činů stanovených na základě této Úmluvy a* ***příslušných zákonných důvodů pro snížení či vyloučení odpovědnosti*** *nebo jiné právní zásady ovlivňující zákonnost jednání* ***patří do výlučné úpravy vnitrostátního práva státu, smluvní strany****, a že takové trestné činy budou stíhány a trestány v souladu s tímto právem.“*[112]

V souvislosti s druhým argumentem vlády, tedy sporadickým využitím institutu účinné lítosti v praxi, se pozastavuji nad otázkou, zda je nízká frekvence aplikace ustanovení opravdu podstatným důvodem pro jeho vypuštění ze zákona.

Rovněž neplnění účelu, jak bylo již v citované analýze institutu účinné lítosti nadneseno, nepovažuji za jednoznačné a bezrozporné. Ztotožňuji se samozřejmě s názorem, že primárním smyslem ustanovení bylo zvýšení efektivity při postihu korupce. Ovšem nedomnívám se, že daný institut má pouze jediný účel. Dle mého názoru došlo k naprostému opomenutí hlediska prevence, jinými slovy považuji za podstatné rovněž preventivní působení ustanovení vůči těm osobám, které měly v úmyslu spáchat daný trestný čin. Vzhledem k velmi vysoké latenci daného druhu kriminality je dle mého názoru naprosto nezbytné zachovávat takové instituty, jež mohou napomáhat nejen k jejímu odhalování, ale mohou také přispívat k odrazování potenciálních pachatelů od jejího páchání.

---

[111] Přijata roku 2003 Valným shromážděním, vstoupila v platnost 13. 12. 2005, ČR ratifikovala až 29. 11. 2013, obsahuje komplexní úpravu problematiky

[112] Úmluva OSN proti korupci [online]. [cit. 4. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/public/bb/cd/93/755935_664316_webMZVUNCAC.pdf

Za další z důvodů proti zařazení účinné lítosti do trestního zákoníku je považována možnost snadného zneužití.[113] K tomu ale musím uvést, že i některá jiná ustanovení, která si kladou za cíl motivovat k oznámení trestného činu ze strany podplácejícího, mohou být velice snadno zneužita, a o jejich efektivitě tak lze vést dlouhé debaty.

Nezačlenění daného institutu do trestního zákoníku tak považuji za nesprávné, jelikož nejen že jeho důsledkem bylo snížení již tak velice nízké, takřka nulové, motivace pachatelů k oznámení této trestné činnosti, ale v souvislosti s tím dochází také, a to zejména, k podstatnému zkomplikování práce orgánů činných v trestním řízení.

Jak jsem již uvedla na předešlých stranách, uvedené argumenty pro vypuštění zvláštního ustanovení o účinné lítosti u podplacení a nepřímého úplatkářství považuji z hlediska účinného boje proti korupci za naprosto liché, a jeho znovu začlenění do trestního zákoníku považuji za vhodné.

Za nejvhodnější řešení pokládám převzetí znění ustanovení § 163 dříve účinného trestního zákona po novelizaci provedené zákonem č. 122/2008 Sb., a to zejména z toho důvodu, že nejen plně respektuje doporučení OECD, ale zároveň nijak nerozporuje závazky vyplývající pro Českou republiku z uzavřených mezinárodních smluv.

Jediným problémem může být dle mého názoru výklad pojmu „bezodkladnost“, jenž působí poněkud vágně, a proto odkazuji na autory Gřivnu a Horníka,[114] kteří uvádějí, že v zahraničních úpravách většinou požadavek bezodkladnosti absentuje. Otázka časového hlediska je vyřešena tak, že dobrovolné oznámení příslušnému orgánu oprávněnému k trestnímu stíhání je nutné učinit dříve, než se o trestném činu tento orgán dozvěděl. Jednalo by se nepochybně o časový okamžik mnohem určitější. Jsem tedy toho názoru, že při debatách o znovuzavedení daného institutu by neměla být opomenuta ani varianta shora popsané definice, se kterou se zcela ztotožňuji.

---

[113] OECD: DIRECTORATE FOR FINANCIAL AND ENTERPRISE AFFAIRS. *Czech republic: phase 2, Report on the application of the convention on combating bribery of foreign public officials in international business transactions and the 1997 recommendation on combating bribery in international business transactions* [online]. 2006 [cit. 5. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/anti-briberyconvention/37727436.pdf

[114] GŘIVNA, T.; HORNÍK, J. Využití účinné lítosti pro korupční trestné činy. *Trestněprávní revue.* 2012, roč. 11, č. 7 - 8, s. 157 - 164

6.2 Agent provokatér a test integrity

Jak již bylo v předchozích kapitolách konstatováno, je z mého pohledu nepochybné, že odhalování a prokazování úplatkářství činí v praxi velké problémy. To vyvolává potřebu využívat i některé netradiční formy šetření, prověřování a vyšetřování za účelem získávání důkazů v těchto trestních věcech a snahy policejních orgánů proniknout do zločineckého prostředí. S tím je pak spojena otázka procesního využití důkazů, které jsou při tom získány, a vůbec problém přípustných mezí intervence policistů, vystupujících s utajením své totožnosti a zastírajících skutečný účel svého nasazení, do aktivit těchto osob a jejich seskupení. Zvláštní význam má řešení těch situací, kdy se policisté určitým způsobem přímo podílejí na naplňování znaků skutkové podstaty některého trestného činu, a zvláště případů použití různých forem policejních provokačních metod při šetření uvedené trestné činnosti. Jinými slovy řečeno, jde o posouzení toho, co lze považovat za policejní provokaci, a zda je tato přípustná a zákonná.[115]

Ačkoliv institut policejní provokace není v trestněprávních předpisech České republiky vymezen, jedná se o nástroj v boji proti korupci, o němž se vedou odborné diskuze, a jenž disponuje velkým preventivním potenciálem. Z toho důvodu jsem se také rozhodla věnovat mu pozornost i ve své práci.

Definic policejní provokace je nespočet. Pro ilustraci uvedu vymezení nejznámější, pocházející od V. Kratochvíla, jenž uvádí, že policejní provokace je *„zpravidla utajený postup policie, jehož důsledkem je čin spáchaný jinou osobou, jenž se stal předmětem jejího následného trestního stíhání nebo který se takovým stát měl.“*[116]

Podle nedávného rozhodnutí Nejvyššího soudu je za policejní provokaci považována *„aktivní činnost policie, která směřuje k podněcování určité osoby ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat její trestní stíhání, a jejímž důsledkem je vzbuzení úmyslu spáchat trestný čin podněcovanou osobou, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla.“* Z uvedeného je zřejmé, že co se týče důvodu spáchání trestného činu, má zásadní význam to, zda pachatel jedná z podnětu

---

[115] SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; WORATSCHOVÁ, V. Posuzování policejní provokace. *Trestněprávní revue.* 2002, roč. 1, č. 11, s. 313

[116] KRATOCHVÍL, V. Policejní provokace trestného činu z pohledu právního a ústavněprávního. *Trestní právo.* 2001, roč. 6, č. 10, s. 3

policie či nikoliv. Jinými slovy klíčové je posouzení otázky, co vedlo osobu, která se následně dopustila trestněprávně postižitelného činu, k jeho spáchání: jestli v momentu, kdy se s takovou osobou dostal do kontaktu policista, tato osoba již měla záměr dopustit se určitého trestného činu či nikoliv. Nejvyšší soud dále v daném rozhodnutí zdůrazňuje procesní důsledek nezákonné provokace, jímž je neúčinnost takto získaných důkazů. [117]

K dané problematice se opakovaně a s konstantním názorem vyjadřuje i Ústavní soud, který ve svém nálezu III. ÚS 597/99 uvedl, že „*je nepřípustným porušením čl. 39 Listiny základních práv a svobod a čl. 7 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, pakliže jednání státu (v dané věci policie) se stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestní jednání skládá (např. provokace či iniciování trestného činu, jeho dokonání, apod.). Jinými slovy nepřípustný je takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání.*“

Od tohoto právního názoru se neodchyluje Ústavní soud ani ve svém dalším judikátu II. ÚS 710/01 zabývající se rovněž policejní provokací, v němž navíc odkazuje na klíčový judikát Evropského soudu ve věci Teixeira de Castro a další proti Portugalsku. Evropský soud v tomto svém rozsudku uvedl, že Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod nebrání, pokud to povaha trestné činnosti odůvodňuje, aby bylo ve stádiu předběžného vyšetřování spoléháno na zdroje, jakými jsou například utajení informátoři. Jejich pozdější použití soudem pro účely odsouzení však považuje za problém. Vyslovuje názor, že použití takových agentů musí být omezené, provázené zárukami, a použití důkazů získaných v důsledku policejní provokace nelze ospravedlnit veřejným zájmem. Evropský soud vyslovil, že se policisté neomezili na *„vyšetřování trestné činnosti pana Teixeira de Castra v podstatě pasivním způsobem, ale vykonávali takový vliv, že podnítili spáchání trestné činnosti“* [118]

Jak bylo již konstatováno výše, český právní řád tak institut agenta provokatéra nezná, ačkoliv se čas od času objevují návrhy na jeho zavedení. Například na konci roku 2009 předložila skupina poslanců návrh zákona, který by zakotvoval institut agenta

[117] Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2014, č. 51/2014 Sb. rozh. tr.
[118] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 6. 1998 T ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku, stížnost č. 25829/94, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1998-IV.

provokatéra, a umožňoval tím policejní provokaci s cílem usnadnění boje proti úplatkářství.

V trestním řádu by tak bylo zakotveno ustanovení, které by znělo následovně: „*Agent nesmí jiného vybízet ke spáchání trestného činu; to neplatí, pokud jde o trestný čin přijetí úplatku (§ 331 TZ), trestný čin podplacení (§ 332 TZ) a trestný čin nepřímého úplatkářství (§ 333), a zároveň okolnosti nasvědčují tomu, že pachatel by spáchal trestný čin i tehdy, pokud by agent nebyl použit.“* Daná skupina poslanců dále v tomto svém návrhu zdůvodňuje, že navrhovaná úprava počítá s tím, že agent smí jiného vybízet ke spáchání trestného činu jen tehdy, pokud okolnosti nasvědčují tomu, že pachatel pojal úmysl spáchat trestný čin ještě předtím, než byl kontaktován agentem, a tento trestný čin by dokonal i bez přispění agenta. Podle poslanců se tak nejedná o provokaci nebo iniciování trestného činu, ani o účastenství na trestném činu v podobě návodu ve smyslu § 24 odst. 1 písm. b) TZ. Nejedná se ani o posilování vůle pachatele spáchat trestný čin, ani o napomáhání jeho spáchání. [119]

S těmito argumenty ovšem vláda nesouhlasila, a k návrhu se tak vyjádřila zamítavým stanoviskem. Vyslovený nesouhlas zdůvodňuje tím, že pokud by agent vybízel jinou osobu ke spáchání trestného činu, dopustil by se sám trestné činnosti jako návodce, pokud by ovlivňovaná osoba spáchala alespoň pokus trestného činu. „*Aby nebylo možné považovat postup agenta za takové jednání, bylo by nezbytné zakotvit v trestněprávních předpisech takový procesně uplatnitelný důkaz, jenž by umožnil jednoznačný závěr, že ovlivňovaná osoba v budoucnu trestný čin spáchá, což je prakticky vyloučeno.“* [120]

Ačkoliv považuji za potřebné zavádět do našeho právního řádu instituty, jež by napomáhaly v boji proti úplatkářství, a domnívám se, že právě policejní provokace může mít velký význam z hlediska prevence, s těmito argumenty vlády jednoznačně souhlasím. Navíc je nutno podotknout, že formulace „okolnosti nasvědčují tomu, že pachatel by

---

[119] Návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., Sněmovní tisk č. 988/0 [online]. 2009 [cit. 7. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=988&ct1=0

[120] Stanovisko vlády k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., Sněmovní tisk 988/1 [online]. 2010 [cit. 7. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=988&ct1=1

spáchal trestný čin i tehdy, pokud by agent nebyl použit“ je velice vágní a v praxi by její intepretace nepochybně činila nemalé problémy.

Argumentem pro připuštění policejní provokace pro úplatkářské trestné činy by rozhodně mohla být skutečnost, že usvědčování pachatelů takového korupčního jednání jinými metodami je velice komplikované a dané trestné činy se vyznačují vysokou mírou latence.

Avšak jakkoliv významný by mohl být preventivní dopad daného institutu agenta provokatéra, musím se přiklonit k názoru, že policejní provokace by měla zůstat i nadále zakázána.

Stěžejní důvod jejího zákazu je nezbytné nacházet především v základních principech demokratického právního státu. Jakákoliv účelová provokace činnosti zakázané právními předpisy je v rozporu s takovými principy. Pokud uvažujeme jako jednu ze základních zásad právního státu ochranu společnosti před různými nebezpečnými činnostmi, je nepředstavitelné, aby nástrojem takové ochrany bylo vytváření zatím neexistující trestné činnosti orgány činnými v trestním řízení.[121]

Osobně se domnívám, že není nezbytné využívat takto ofenzivních metod policejní práce. Považuji za nemyslitelné, aby stát (nadto prostřednictvím policejního orgánu) takto zasahoval do volního rozhodování člověka.

Tato myšlenka je ostatně podpořena i rozhodnutím Městského soudu v Praze, který uvedl, že *„není možné připustit, aby orgán činný v trestním řízení vyvolal určitý trestný čin a jeho pachatele poté trestně stíhal.*“[122]

S řízenou policejní provokací úzce souvisí rovněž tzv. test spolehlivosti (integrity), ve kterém může být spatřováno určité provokační chování, ačkoliv tento institut oproti řízené provokaci nespadá do rámce trestního práva procesního.

Institut zkoušky spolehlivosti je vymezen v § 41 zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jako „zákon o GIBS“).

Jedná se o oprávnění pracovníků Generální inspekce bezpečnostních sborů (dále jen „GIBS“) za účelem předcházení, zamezování a odhalování protiprávního jednání

---

[121] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství.* Praha: Linde, 2011, s. 223
[122] Rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 7 To 266/2002, publikován v TR 11/2002 str. 330

provést zkoušku spolehlivosti u osob, které spadají do působnosti GIBS (to jsou příslušníci a zaměstnanci Policie ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR a GIBS). Test spolehlivosti představuje ve své podstatě zkoušku odolnosti protiprávnímu jednání, tedy spočívá v navození zdání situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit. Taková situace by měla odpovídat standardním situacím, jež má daný policista či zaměstnanec řešit v rámci své služby či pracovních povinností. Konkrétně se může jednat o simulaci spáchání přestupku v dopravě, kdy následuje test, zda policista bude sám žádat úplatek. Cílem je tedy odhalit případná protiprávní jednání výše uvedených příslušníků a zaměstnanců. Dané ustanovení jednoznačně slouží jako nástroj boje s protiprávním jednáním příslušníků a zaměstnanců policie a samozřejmě i samotných pracovníků GIBS.[123]

K otázce přípustnosti takto získaných důkazů v trestním řízení se vyslovuje trestní kolegium Nejvyššího soudu ve svém stanovisku následovně: *„Pokud při provádění zkoušky spolehlivosti nedojde ze strany příslušníka inspekce či jiné osoby provádějící takovou zkoušku k nepřípustnému ovlivnění jednání zkoušené osoby způsobem zakládajícím policejní provokaci, pak jsou zkouška spolehlivosti provedená v souladu s § 41 zák. č. 341/2011 Sb. a důkazy v souvislosti s ní získané (zejména obrazový a zvukový záznam dokumentující průběh zkoušky spolehlivosti a inspekcí pořízený úřední záznam) využitelné také v trestním řízení.“* [124]

Tímto Nejvyšší soud názorově následuje své dřívější rozhodnutí, v němž uvádí, že „*jestliže je obviněný k činu, jenž mu je kladen za vinu, vyprovokován v rámci zkoušky spolehlivosti, jde o vybočení z přesně vymezených hranic, v jejichž rámci má probíhat zákonný a zároveň spravedlivý proces (zaručený čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod) vytyčený pravidly stanovenými v trestním řádu, neboť se jednalo o čin iniciovaný policií, a tedy provokaci. V takovém případě nemůže zkouška spolehlivosti, resp. její výsledek v podobě obrazového a zvukového záznamu či úřední záznam o ní sepsaný sloužit jako důkaz ve smyslu § 89 odst. 2 TŘ, pokud se toto řízení vede pro skutek, který byl předmětem zkoušky spolehlivosti.“*

---

[123] HERCZEG, J. Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu. *Bulletin advokacie*. 2011, roč. 22, č. 4, s. 25

[124] Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp zn. Tpjn 301/2014, č. 51/2014 Sb. rozh. tr.

Dle mého názoru stojí za úvahu rozšíření možnosti aplikace dané zkoušky spolehlivosti na širší okruh osob, a to na zaměstnance ministerstev a jiných ústředních správních úřadů, úředníky územních samosprávných celků, rovněž na osoby působící ve veřejném i soukromém školství. Domnívám se, že takové rozšíření možnosti aplikace daného institutu by mělo nepopiratelný preventivní dopad z hlediska boje s korupcí. Daná varianta by také v praxi dle mého názoru nemusela činit tak značné komplikace jako například zavedení zkoušek spolehlivosti u soudců, státních zástupců, poslanců, senátorů či členů vlády.

Ačkoliv je nepochybné, že i v řadách těchto osob se vyskytuje množství těžko odhalitelných protiprávních jednání, a přestože rovněž nelze vést spory o tom, že i oni by měli disponovat určitými morálními hodnotami, a v daných zkouškách tak bezvýjimečně obstát, domnívám se, že jejich testování by skýtalo mnoho specifik a rozšíření zkoušek spolehlivosti by tím tak mohlo být podstatně znesnadněno. Nejen aplikační problémy, ale rovněž otázky legislativního charakteru by se bezesporu staly kontroverzním tématem akademických debat.

6.3 Spolupracující obviněný a korunní svědek

Další variantou usnadnění odhalování trestných činů úplatkářství je institut spolupracujícího obviněného. Ten je upraven v trestním řádu, důsledky hmotněprávní poté lze nalézt v trestním zákoníku.[125]

V § 178a TŘ se nachází několik podmínek, jež musí být kumulativně splněny, aby mohl obviněný získat status spolupracujícího obviněného:[126]

1) Řízení o zločinu. Zločinem jsou dle § 14 odst. 3 věta před středníkem TZ „*všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.*“ V oblasti úplatkářství se to týká jen kvalifikované skutkové podstaty trestného činu přijetí úplatku dle § 331 odst. 3 TZ a poplacení dle § 332 odst. 2 TZ.

[125] JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 873

[126] ŠÁMAL, P. a kol*., Trestní řád II. § 157 – 314s*, Komentář, 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2314 - 2325

2) Oznámení skutečností, které jsou způsobilé významně způsobem přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny.
3) Závazek podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o takových skutečnostech
4) Doznání k činu, pro nějž je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě
5) Prohlášení o souhlasu s označením za spolupracujícího obviněného.

Obviněného může za spolupracujícího označit v podané obžalobě výlučně státní zástupce. Ani v případě splnění všech výše uvedených předpokladů však neexistuje garance označení obviněného za spolupracujícího, daný status se nezískává automaticky a není na něj právní nárok. Státní zástupce zvažuje podle výše zmíněného ustanovení při přistoupení k takovému označení potřebnost vzhledem k „*povaze trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, a to i s přihlédnutím k trestnému činu uvedenému v doznání obviněného, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal a jaké následky svým jednáním způsobil.*“

Benefitem statutu spolupracujícího obviněného je nepochybně možnost dosažení mírnějšího trestu v rámci zákonné sazby, tedy přiznání polehčující okolnosti dle § 41 písm. m) TZ, dle přísnějších požadavků může dojít k uložení trestu pod zákonnou sazbu bez omezení (§ 58 odst. 4 TZ), nebo za splnění nejpřísnějších požadavků lze dokonce docílit upuštění od potrestání (§ 46 odst. 2 TZ), a to ať již podmíněného či nepodmíněného.[127]

Nelze pochybovat o tom, že se jedná o institut, který významným způsobem napomáhá při rozkrývání a následném získávání potřebných důkazů proti pachatelům v rámci organizovaného zločinu nebo velkých korupčních kauz. Přestože jeho důležitost nelze zpochybnit, jsem toho názoru, že naše současná právní úprava skýtá několik vad a nedostatků, jejichž odstranění a napravení by se mělo stát předmětem odborných diskuzí.

[127] PROVAZNÍK, J. Trestněprocesní ingerence do podmínek trestní odpovědnosti. *Právní rozhledy.* 2015, roč. 23, č. 8, s. 283

Jako příklad lze uvést skutečnost, že navzdory přísným podmínkám, jejichž splnění je pro úplné upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného požadováno, se s danou variantou úplného vyváznutí bez trestu ne zcela ztotožňuji. Jsem si vědoma faktu, že ona vidina možného upuštění od potrestání může motivovat obviněné nejvíce k případné spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, i přesto ale pokládám vyváznutí bez trestu za nepřiměřeně velký benefit, který je v rozporu se zásadami trestního řízení.

Další nedostatek dané právní úpravy zdůrazňuje J. Jelínek, když hovoří o absenci zásady „jednou a dost.“[128] S daným názorem nelze nesouhlasit. V českých trestněprávních předpisech totiž není upravena situace, kdy by byl obviněný označen za spolupracujícího opakovaně. Tento nedostatek by nepochybně měl být napraven, a ustanovení o spolupracujícím obviněném „recidivistovi“ do právní úpravy doplněno. Pokládám za nepřípustné, aby jedna osoba vystupovala jako spolupracující obviněný v několika případech.

Za léta 2010 – 2014 byl přiznán status spolupracujícího obviněného celkem 48 osobám ve 43 kauzách. Nutno podotknout, že u úplatkářských trestných činů je tento institut využíván sporadicky, v analýze soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů nebyl zaznamenán ani jeden případ,[129] ale další roky ukázaly, že využití v aplikační praxi v kauzách úplatkářství sice je vzácné, ovšem nikoliv nulové. Pro ilustraci uvedu označení spolupracující obviněné v jedné z nejsledovanějších korupčních kauz posledních let, a to ve věci obviněného hejtmana Středočeského kraje a dalších spolupachatelů, obviněných mimo jiné rovněž z přijetí úplatku (§ 331 TZ) a podplacení (§ 332 TZ).

Kromě již citovaného ustanovení o spolupracujícím obviněném byly rovněž opakovaně vypracovávány návrhy právního institutu korunního svědka, které ale dosud nebyly přijaty. Nutno upozornit, že dané dva pojmy nelze považovat na synonyma, ačkoliv tak laická veřejnost mnohdy činí.

---

[128] *Spolupracující obviněný? Jednou a dost, navrhuje profesor Jelínek* [online]. 6. 3. 2015 [cit. 15. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/303806-spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhuje-profesor-jelinek/

[129] PAVLIŠOVÁ. R., NOVÁK. M. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů* [online]. Transparency International: Praha, 2013 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/

Korunním svědkem se rozumí v obecné rovině spolupachatel trestného činu nebo účastník na trestném činu, jenž s orgány činnými v trestním řízení uzavře dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat, a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele či účastníka. Za to je posléze „odměněn" tím, že je mu poskytnuto privilegium nestíhatelnosti, beztrestnosti nebo zmírnění trestu či eventuálně též zvláštní ochrana před pomstou.[130]

Na rozdíl od předcházejícího institutu se jedná o institut přípravného řízení trestního, tedy rozhodovat by o něm měl státní zástupce do okamžiku podání obžaloby, a to v podobě podmíněného přerušení trestního stíhání u takových osob, jimž by měla být za jejich důkazy a informace poskytnuta imunita před obžalobou. Po přerušení trestního stíhání má obviněný postavení svědka. Návrh úpravy tohoto institutu tedy vychází z myšlenky, že zájem společnosti na rozbití zločineckých struktur, do kterých je velmi komplikované proniknout, převažuje nad zájmem státu na postihu jedince, jenž se přímo nebo nepřímo na trestné činnosti podílel a jenž umožnil odhalení a usvědčení spolupachatelů či organizátorů těchto trestných činů.[131]

Využití institutu korunního svědka se však může stát velmi rizikovým, a to zejména v momentě dokazování, jelikož nejvýznamnějším důvodem pro užití korunního svědka bývá důkazní nouze obžaloby. Zmíněné nebezpečí by potom spočívalo ve vysoce obtížné přezkoumatelnosti jeho výpovědi jakožto důkazního prostředku, resp. v nemožnosti ověření její pravdivosti jinými důkazními prostředky. Naopak v případech, kdy bude trestná činnost dostatečně prokazatelná jinými způsoby, nebude nutné využít služeb korunního svědka, a potenciální korunní svědek tak bude klasicky stíhán a potrestán v souladu se zásadou legality.[132]

Vzhledem ke skutečnosti, že naše právní úprava již obsahuje institut spolupracujícího obviněného, jenž se svou povahou blíží korunnímu svědkovi, považuji zavedení institutu korunního svědka za nadbytečné. Přikláním se tak spíše k prohloubení a zdokonalení již existující úpravy spolupracujícího obviněného.

---

[130] MUSIL, J. Korunní svědek – ano, či ne?. *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 4, s. 21
[131] CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství.* Praha: Linde, 2011, s. 233
[132] SCHRAMHAUSER, J. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue.* 2012, roč. 11, č. 1, s. 11

Závěr

Úplatkářství představuje vysoce závažné protiprávní jednání, jehož odhalování, vyšetřování, dokazování, a s tím související následné spravedlivé potrestání, je extrémně komplikovaná a dlouhodobá činnost orgánů činných v trestním řízení, nikoliv však činnost nereálná. Cílem předložené práce bylo nejen poskytnout ucelený výklad právní úpravy dané oblasti de lege lata, ale zároveň podat, alespoň rámcově, návrhy de lege ferenda zaměřené právě na účinný boj s úplatkářstvím.

Jeho nepochybně úzká souvislost s korupcí však vede velice často k nesprávné úvaze, že tyto dva pojmy lze vzájemně volně zaměňovat. Korupce, jakožto obecný pojem bez jednotné definice, představuje současný globální fenomén s mnohem širším rozsahem, a lze pod něj čistě trestněprávní pojem úplatkářství podřadit. Zatímco tak všechna úplatkářská jednání jsou zároveň korupčními, naopak to rozhodně neplatí.

Navzdory shora uvedeným skutečnostem je však jejich vzájemná provázanost a spojitost zjevná. Pro ilustraci vysoké společenské škodlivosti úplatkářství jsem věnovala nemalou pozornost kriminologickým aspektům dané problematiky. Ačkoliv skutečnou míru korupce ve společnosti je velmi obtížné prokazatelně změřit, existuje několik způsobů, které napomáhají k získání alespoň určité představy. Do nejméně spolehlivých metod lze zařadit statistická data, jež mají vzhledem k vysoké latenci dané trestné činnosti poměrně omezenou vypovídací hodnotu. Proto bývá nejčastěji přistupováno k průzkumům veřejného mínění, v jejichž výsledcích Česká republika často vyniká, a to bohužel svou vysokou mírou zkorumpovatelnosti, zejména z pohledu srovnávání s ostatními státy Evropské unie a států tzv. západní civilizace. Zřejmě nejvýznamnější z těchto průzkumů je index CPI, který sestavuje žebříček zemí podle míry tzv. vnímání korupce ve veřejném sektoru. Pro ilustraci lze uvést žebříček zemí z konce roku 2014, v rámci něhož se Česká republika nachází na 25. místě mezi 31 evropskými státy. Tento stav je způsoben vysokým korupčním klimatem, vlivem médií a poněkud zdeformovaným hodnotovým žebříčkem společnosti, kdy se na prvním místě nachází osobní prospěch a touha po moci a rychlém zbohatnutí. K tomuto stavu také přispívá i špatné fungování administrativy. V neposlední řadě hraje významnou roli v tomto směru i nedokonalá legislativa.

Pokud jde o zhodnocení hmotněprávní úpravy, konkrétně jednotlivých skutkových podstat trestných činů úplatkářství, je nutné zmínit, že odpovídá požadavkům kladeným

na Českou republiku mezinárodními závazky, a neshledávám v ní žádné výraznější nedostatky. I přes relativně vyhovující právní úpravu je však pro úplatkářství typická výrazná latence. Tu lze vysvětlit jednoduše skutečností, že v dané trestné činnosti absentuje zřejmá oběť, ale navíc také tím, že obě strany, jak uplácející, tak podplacený, z daného jednání profitují, a nejsou tak nijak motivováni k jejímu oznámení.

Vzhledem ke komplikovanému procesu odhalování, vyšetřování a prokazování trestných činů úplatkářství je vyžadována vysoká profesionalita a specializace orgánů činných v trestním řízení zabývající se touto trestnou činností. Specializované celorepublikové útvary zřízené v rámci Policie ČR, tedy ÚOKFK a ÚOOZ, pokládám za naprostou samozřejmost, bez níž by boj s úplatkářstvím připomínal spíše boj s větrnými mlýny. Objevují se však také snahy na zavedení plně nezávislého protikorupčního specializovaného státního zastupitelství. S danou novelou však nesouhlasím, zastávám názor, že specialisté na úplatkářství by měli v řadách státních zástupců působit na každém státním zastupitelství, alespoň na úrovni kraje. Zřízení nového tzv. „protikorupčního speciálu“ považuji za nadbytečné rovněž v souvislosti s faktem, že v rámci vrchních státních zastupitelství v Praze a Olomouci jsou takto specializované odbory již zřízeny, a zde zařazení státní zástupci se této problematice již dlouhodobě věnují.

Je zřejmé, že orgány činné v trestním řízení nepřispívají k účinnému odhalování a vyšetřování pouze svou samotnou existencí, nýbrž zejména prostřednictvím efektivního využívání právních institutů obsažených v zákoně o Policii ČR a v trestním řádu. Nejvýznamnějšími nástroji jsou tak působení v zájmovém prostředí, podpůrné operativně pátrací prostředky a především operativně pátrací prostředky, odposlech a záznam telekomunikačního zařízení.

Tato právní úprava však pro efektivní boj s úplatkářstvím není dle mého názoru dostačující. Domnívám se, že jedním z klíčových pochybení zákonodárce bylo vypuštění institutu účinné lítosti v oblasti úplatkářství z trestněprávních předpisů, jelikož se jedná o důležitý nástroj nejen ke zvýšení oznamování úplatkářství. S argumenty, jež vedly k nezačlenění tohoto institutu do trestního zákoníku, zásadně nemohu souhlasit. Jednak žádná z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, nevylučuje aplikaci tohoto ustanovení, jednak nezastávám názor, že daný institut neplnil svůj účel – zvýšit efektivitu při postihu úplatkářství. Za stěžejní považuji naopak dopad preventivní, jelikož právě z důvodu vysoké latence úplatkářství je nanejvýš potřebné a vhodné zachovávat

v našem právním řádu takové instituty, jež disponují potenciálem odrazovat případné pachatele od spáchání trestné činnosti. Proto jsem zastáncem znovu začlenění daného institutu, a to ve znění ustanovení § 163 dříve účinného trestního zákona po novelizaci provedené zákonem č. 122/2008 Sb.

Preventivní efekt je mnohdy připisován taktéž policejní provokaci. Ta rovněž není začleněna do českých trestněprávních předpisů, ačkoliv se čas od času objevují snahy pro její zavedení. Zde je ovšem namístě podotknout, že v tomto případě ona prevence naráží na zásady právního státu. Je nemyslitelné, aby ochrana společnosti před trestnou činností byla realizována vytvářením takového protiprávní jednání, prozatím neexistujícího, ke kterému by určité osoby svou činností aktivně podněcovala policie, a to s cílem získat usvědčující důkazy, ačkoliv tato osoba předtím žádný takový úmysl spáchat protiprávní jednání neměla. Proto souhlasím s tím, aby tzv. řízená provokace byla i nadále zakázána. Naproti tomu jsem pro určité právní úpravy v rámci zdokonalení a prohloubení tzv. zkoušky spolehlivosti, a to zejména jejím rozšířením, neboť by dle mého názoru mohla poskytovat preventivní potenciál s dopadem na osoby náchylné ke korupčnímu jednání, jehož důsledky by nebyly řešeny nástroji trestního práva, nýbrž především práva pracovního.

K odstranění nedostatků v oblasti trestního práva by mělo dle mého názoru rovněž dojít i v zákonné úpravě spolupracujícího obviněného. Jednak považuji variantu upuštění od potrestání za nepřiměřeně velkou výhodu, jednak pokládám za nedůslednost současné právní úpravy absenci zásady, že obviněnému může být přiznán status spolupracujícího obviněného pouze v jednom případě, a nikoliv opakovaně. Související aktuální otázkou je rovněž zavedení institutu korunního svědka, jenž je ale svou povahou velmi blízký spolupracujícímu obviněnému. I z toho důvodu je tak jeho zavedení dle mého názoru nadbytečné.

V souvislosti s úplatkářstvím zmíním jedno rčení, které praví: *„Každý je úplatný, záleží jen na výši nabízené částky a na okolnostech, za kterých je daná částka nabízena.“* Bylo by samozřejmě nanejvýš idealistické zastávat názor, že danou skutečnost lze změnit. Jsem ovšem toho názoru, že vhodně zvolenými výše nastíněnými prostředky lze úplatkářství do jisté míry eliminovat.

Popsaná opatření mají jednoznačně za cíl zefektivnit a zlepšit ne zcela utěšený a ne zcela optimální stav v oblasti boje proti korupci, a to, jak je shora naznačeno, nejen

z pohledu represe, ale zejména i z pohledu prevence, což jsou dvě neoddělitelné, spojené nádoby. Na úplný závěr je však nezbytné konstatovat, že každé, byť sebelepší, protikorupční opatření a veškerá komplexní legislativa, by byly absolutně neúčinné, kdyby se této oblasti v rámci orgánů činných v trestním řízení nevěnovaly plně kvalifikované, odborně zdatné a morálně celistvé osoby schopné odolávat jakýmkoliv případným vnějším i vnitřním vlivům a tlakům.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Monografie, komentáře, učebnice

- DAVID, V.; NETT, A. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 345 s. ISBN 978-80-7179-562-9
- FRIČ, P. a kol. *Korupce na český způsob*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999. 302 s. ISBN 80-86103-26-9
- GŘIVNA, T.; SCHEINOST, M.; ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluver, a. s., 2014, 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3
- CHMELÍK, J. a kol. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde, 2003. 222 s. ISBN 80-7201-434-X
- CHMELÍK, J.; TOMICA Z. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde, 2011. 283 s. ISBN 978-80-7201-853-6
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 864 s., ISBN 978-80-87576-44-1
- JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, 1248 s. ISBN 978-80-7502-049-9
- NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluver, 2008. 528 s. ISBN 978-80-7353-376-8
- NYE, J., Corruption and Political Development A Cost-Benefit Analysis. In: HEIDENHEIMER A. J., JOHNSTON M., LEVINE S. *Political Corruption: A Handbook.* New Brunswick, New Jersey, Transition Publishers 1990
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné.* 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1464 s. ISBN 978-80-7400-428-5
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 2150 s. ISBN 978-80-7400-428-5
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156, Komentář* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013., 3 sv., 1920 s. ISBN 978-80-7400-465-0

- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s, Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 3 sv., 1844 s. ISBN 978-80-7400-465-0
- ŠÁMAL, P.; PÚRY, F.; RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář. II. díl*. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 1011 s. ISBN 80-7179-896-7
- VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky, Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 461 s. ISBN 978-80-7400-543-5
- VIDRNA, J.; NÁCHODSKÝ, Z. *Pracovník justice v ohrožení*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, 228 s. Příručky Ministerstva a spravedlnosti České republiky

Časopisecké články

- GŘIVNA, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře. *Trestněprávní revue*. 2005, roč. 4, č. 7, s. 169 - 173
- GŘIVNA, T.; HORNÍK, J. Využití účinné lítosti pro korupční trestné činy. *Trestněprávní revue.* 2012, roč. 11, č. 7 - 8, s. 157 – 164
- HERCZEG, J. Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu. *Bulletin advokacie*. 2011, roč. 22, č. 4, s. 25
- KRATOCHVÍL, V. Policejní provokace trestného činu z pohledu právního a ústavněprávního. *Trestní právo.* 2001, roč. 6, č. 10, s. 3
- MUSIL, J. Korunní svědek – ano, či ne?. *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 4, s. 21
- PROVAZNÍK, J. Trestněprocesní ingerence do podmínek trestní odpovědnosti. *Právní rozhledy.* 2015, roč. 23, č. 8, s. 283
- PŘEPĚCHALOVÁ, K.; FOREJT, P.; RŮŽIČKA, M. Účinná lítost ve věcech úplatkářství do právního řádu ČR?. *Právní rádce.* 2011, roč. 19, č. 12, s. 41 – 48
- RŮŽIČKA, M. Ke stíhání korupce z pohledu státního zástupce. *Trestněprávní revue*. 2006, roč. 5, č. 1, s. 1 – 10
- SCHRAMHAUSER, J. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue.* 2012, roč. 11, č. 1, s. 11

- SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; WORATSCHOVÁ, V. Posuzování policejní provokace. *Trestněprávní revue.* 2002, roč. 1, č. 11, s. 313

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 6/2006 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů
- Zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství
- Úmluva OECD o boji proti podplácení veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 25/2000 Sb. m. s.
- Úmluva OSN proti korupci
- Trestněprávní úmluva o korupci, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 70/2002 Sb. m. s.

Právní předpisy Slovenské republiky

- Zákon č. 291/2009 Z. z. o Špecializovanom trestom súde a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2011, sp. zn. 8 Tdo 81/2011, dostupné na www.nsoud.cz
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Plsf 1/78, č. 17/1978 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 2 Tzf 2/77, č. 1/1978-I. Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 9 Tz 56/66, č. 16/1967 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 7 Tz 15/87, č. 11/1988 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 6 To 5/74, č. 50/1974 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 4 Tz 45/88, č. 13/1990 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 2 Tzf 2/77, č. 1/1978 Sb. rozh. tr.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. dubna 2007, sp. zn. 8 Tdo 396/2007, dostupné na www.nsoud.cz
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 4 Tz 45/88, č. 13/1990 Sb. rozh. tr.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. července 2004, sp. zn. 5 Tdo 796/2004, dostupné na www.nsoud.cz
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 11 Tz 11/77, č. 3/1978 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 11 Tz 19/86, č. 43/1987 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 81/2011, dostupné na www.nsoud.cz
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1233/2008, dostupné na www.nsoud.cz
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1127/2014, dostupné na www.nsoud.cz
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Pls 1/78, č. 17/1978 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp zn. 6 Tz 28/80, č. 15/1981 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Tpjf 28/87, č. 16/1988 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 4 Tz 23/80, č. 16/1981 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 4 Tz 23/80, č. 16/1981 Sb. rozh. tr.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 11 Tz 25/86, č. 32/1987 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2014, č. 51/2014 Sb. rozh. tr.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 6. 1998 T ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku, stížnost č. 25829/94, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1998-IV.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, III. ÚS 597/99
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2003, II. ÚS 710/01
- Rozhodnutí Městského soudu v Praze sp. zn. 7 To 266/2002, publikováno v TR 11/2002 str. 330
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp zn. Tpjn 301/2014, č. 51/2014 Sb. rozh. tr.

Internetové zdroje

- **Council of Europe www.coe.int**
  - *Evaluation Report on the Czech Republic – Greco Eval I Rep, 11E Final*. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round1/GrecoEval1%282002%2911_CzechRepublic_EN.pdf
  - *Second Compliance Report on Latvia – Greco RC- III (2012) 13E.* Dostupné z: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3%282012%2913_Second%20Latvia_EN.pdf
- **European Comission – www.ec.europa.eu**
  - *European Commission, Annex Czech Republic to the EU Anti-Corruption Report*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_czech_republic_chapter_en.pdf
- **OECD www.oecd.org**
  - OECD: DIRECTORATE FOR FINANCIAL AND ENTERPRISE AFFAIRS. *Czech republic: phase 2, Report on the application of the convention on combating bribery of foreign public officials in international business transactions and the 1997 recommendation on combating bribery in international business transactions.* Dostupné z: http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/anti-briberyconvention/37727436.pdf

- **Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky www.psp.cz**
  - Sněmovní tisk č. 410. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=410&ct1=0
  - Sněmovní tisk č. 432. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=432
  - Sněmovní tisk č. 988/0. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=988&ct1=0
  - Sněmovní tisk č. 988/1. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=988&ct1=1
- **Ministerstvo vnitra České republiky www.mvcr.cz**
  - *Analýza odposlechů a sledování osob a věcí dle trestního řádu za rok 2009*. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-odposlechu-za-rok-2009-pdf.aspx
  - *Analýza odposlechů a sledování osob a věcí dle trestního za rok 2010*. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/analyza-odposlechu-a-sledovani-osob-a-veci-dle-trestniho-radu-za-rok-2010.aspx
  - *Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR za rok 2013*. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/odposlechy-zaznamy-telekomunikacniho-provozu-a-sledovani-osob.aspx
  - Příloha č. 1 k Analýze odposlechů a sledování za rok 2013. *Trestné činy, u nichž zákon umožňuje provedení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 TŘ*. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/soubor/priloha-1-k-cj-ppr-102-31-cj-2014-990390-mzn-sml-zlociny-a-vyjmenovane-tc-pdf.aspx
  - *Analýza efektivity Policie ČR při provádění úkonů trestního řízení v oblasti trestných činů korupce*. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-efektivnosti-korupce-pdf.aspx
- **Vláda České republiky www.vlada.cz**
  - *Analýza možností změn místní příslušnosti orgánů činných v trestním řízení v případech souvisejících s trestnou činností ve státní správě a*

místní samosprávě. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Analyza-moznosti-zmen-mistni-prislusnosti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni-.pdf

- *Návrh zákona o státním zastupitelství.* Dostupné z: https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=KORN9V5BF717

- **Rada vlády pro koordinaci boje s korupcí www.korupce.cz**
  - *Analýza institutu účinné lítosti v korupčních kauzách ze dne 1. 2. 2012*. Dostupné z: http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2011_2012/A2a---analyza-ze-dne-1--unora-2012---predlozeno-vlade.pdf
  - *Třetí hodnotící kolo – Hodnotící zpráva České republiky ohledně inkriminací. Greco Eval III Rep (2010) 10E*. Dostupné z: http://www.korupce.cz/assets/zahranicnispoluprace/greco/Tretihodnotici-kolo---Hodnotici-zprava-Ceskerepubliky-ohledne-inkriminaci.pdf
- **Policie České republiky www.policie.cz**
  - *Vyhodnocení činnosti ÚOKFK 2014*. Dostupné z: http://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-cinnosti-uokfk-2014.aspx
  - *Tisková zpráva ke společné realizaci ÚOKFK a ÚOOZ*. Dostupné z: http://www.policie.cz/clanek/web-informacni-servis-zpravodajstvi-tiskova-zprava-ke-spolecne-realizaci-uokfk-a-uooz.aspx
  - *Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování.* Dostupné z: http://www.policie.cz/clanek/uokfk-skpv-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-skpv.aspx
- **Transparency International – www.transparency.org**
  - *Bribe paying still very high worldwide but people ready to fight back.* Dostupné z: http://www.transparency.org/news/pressrelease/bribe_paying_still_very_high_worldwide_but_people_ready_to_fight_back
- **Transparency International – Česká republika www.transparency.cz**
  - *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů.* Dostupné z: http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/

  - *Co ukázal Globální barometr korupce?* Dostupné z: http://www.transparency.cz/gbc2013/
  - *Index vnímání korupce (CPI) 2014*. Otázky a odpovědi. Dostupné z: http://www.transparency.cz/wp-content/uploads/CPI_2014_otazky_a_odpov%C4%9Bdi.pdf
  - *Index vnímání korupce 2014*. Dostupné z: http://www.transparency.cz/vysledky-zebricku-zemi-podle-indexu-vnimani-korupce-2014/
- **Česká televize www.ceskatelevize.cz**
  - *Spolupracující obviněný? Jednou a dost, navrhuje profesor Jelínek*. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/303806-spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhuje-profesor-jelinek/
- **Rozhodnutí a stanoviska Nejvyššího soudu www.nsoud.cz**
- **Občanské sdružení Oživení, program Bez korupce www.bezkorupce.cz**
  - *Souhrnný výzkum zemí EU z hlediska institucionálních mechanismů vymahatelnosti v oblasti střetu zájmů*. Dostupné z: http://www.bezkorupce.cz/wpcontent/uploads/2014/07/oziveni_analyza_stret_zajmuEU_cz_03-1.pdf
- **Právnická fakulta Masarykovy univerzity www.law.muni.cz**
  - PELC V. Pojem obecného zájmu u trestných činů přijetí úplatku a podplácení. In: *Konference Dny práva 2011 – Days of Law 2011*. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/
- **Rokovanie vlády Slovenskej republiky www.rokovania.sk**
  - *Analýza vzniku a pôsobenia Špeciálneho súdu a Úradu špeciálnej prokuratúry a legislatívne východiská riešenia ich ďalšej existencie, postavenia a pôsobnosti*. Dostupné z: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-4243?prefixFile=m_
- **Ministerstvo vnitra Slovenskej republiky www.minv.sk**
  - *Národná kriminálna agentura*. Dostupné z: http://www.minv.sk/?NAKA

- ŠRÁMEK, D. *ÚOOZ se věnuje trestné činnosti, jež mu nepřísluší*. Dostupné z: http://www.ceska-justice.cz/2014/09/uooz-se-venuje-trestne-cinnosti-jez-mu-neprislusi/
- KOUDELKA, Z. *Nový zákon o státním zastupitelství - zpolicejnění státního zastupitelství*. Dostupné z: http://blog.aktualne.cz/blogy/zdenk-koudelka.php?itemid=25135
- ZIEGLER, A. *Co je to veřejný zájem?* Dostupné z: http://ziegler.blog.respekt.ihned.cz/c1-50073460-co-je-to-verejny-zajem
- JEMELÍK, Z. JUSTICE: Benešová proti zákonu o státním zastupitelství. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/justice-benesova-proti-zakonu-o-statnim-zastupitelstvi-pe2/p_politika.aspx?c=A140521_194421_p_politika_wag

Seznam zkratek

Analýza odposlechů a sledování - Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR

BPI – Index plátců úplatku (Bribe Payers Index)

CPI – Index vnímání korupce Corruption Perception Index

GIBS – Generální inspekce bezpečnostních sborů

GRECO – Skupina států proti korupci založena Radou Evropy na základě Trestněprávní úmluvy o korupci

KNAB – Úřad pro prevenci a boj s korupcí v Lotyšsku

Listina – ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ÚOKFK – Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování

ÚOOZ – Útvar odhalování organizovaného zločinu

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Abstrakt

Předmětem této diplomové práce je problematika úplatkářství a aktuální otázky s ním spojené, a je členěna do šesti kapitol.

Úvodní kapitola se zabývá vymezením velice širokého pojmu korupce a pro účely práce nezbytným vysvětlením vzájemného vztahu korupce a úplatkářství.

Pro demonstraci závažnosti dané trestné činnosti se druhá kapitola zaměřuje na vybrané kriminologické aspekty, a to míru korupce a příčiny jejího vzniku.

V následující, třetí, kapitole je věnována pozornost popisu právní úpravě úplatkářství de lege lata. Jedná se konkrétně o definici základních souvisejících pojmů, jakými jsou úplatek, úřední osoba a obstarávání věcí obecného zájmu, ale proveden je rovněž rozbor jednotlivých skutkových podstat úplatkářských trestných činů.

Pro komplexní pojetí dané problematiky obsahuje diplomová práce rovněž rozbor oblasti procesněprávní. Čtvrtá kapitola se tak zaměřuje na orgány činné v trestním řízení zabývající se úplatkářstvím, a s tím úzce související aktuální otázku potřeby zřízení specializovaných státních zastupitelství či soudů.

V páté kapitole je pojednáno o právních nástrojích, které podporují efektivní odhalování a dokazování úplatkářství. Obsahem této části nejsou pouze instituty práva trestního, ale pozornost je věnována rovněž institutům práva policejního, které jsou v účinném boji proti úplatkářství neméně důležité.

Poslední kapitola obsahuje úvahy nad aktuálními problémy spojenými s instituty, jež by dle mého názoru mohly přispívat k omezení úplatkářství, jeho úspěšnému odhalování, vyšetřování, a mohly by mít i nezanedbatelný preventivní efekt. Vlastní návrhy de lege ferenda jsou tak předloženy na často diskutovaný institut účinné lítosti v oblasti úplatkářství, kontroverzní tzv. řízenou policejní provokaci a s ní úzce související zkoušku spolehlivosti. V rámci této kapitoly je rovněž upozorněno na nedostatky v právní úpravě institutu spolupracujícího obviněného.

Abstract

Title: Bribery and its topical problems

This diploma thesis is mainly focused on bribery, its topical problems and their possible solutions for the future. The text is divided into six chapters.

The opening chapter deals with the definition of corruption which is a very extensive term. It also clarifies its relation to bribery which is essential for clarity and coherence of this thesis as these two terms are often interchanged.

The second chapter focuses on demonstrating the severity of this criminality by pointing out selected criminological aspects of corruption, specifically the extent of corruption and the causes of corruption in general.

The following chapter is dedicated to the legal regulations of bribery in the substantive criminal law. The attention is paid to fundamental terminology such as bribe, public official, the concept of general interest and elements of relevant criminal offences.

The thesis would not be complete without a description of the procedural part. Therefore, the fourth chapter illustrates the actual problems of the Police, public prosecution system and court system and the need for the establishment of special departments dealing with corruption.

The fifth chapter describes legal instruments that support successful detection and proving of bribery. It contains an explanation of not only the institutes of criminal procedure, but also the provisions of police law which is extremely important for the effective fight against bribery.

The final part deals with my own suggestions de lege ferenda and thoughts on the current problems connected with the institutes that could be beneficial for effective detection and investigation of bribery and that could also have a considerable preventive effect. Furthermore, the final chapter illustrates my opinions on the defence of effective regret for bribery, controversial agent provocateur and employment integrity testing. It also highlights some weak points in the legal regulation of the co-operative defendant.

Klíčová slova, key words

Trestní právo, úplatkářství, korupce

Criminal law, bribery, corruption